

Hanne Pedersen Moen

Å ta valg i usikkerhet

En kvalitativ studie av tre nyoppstartede gründeres opplevelse av å ta valg som gjennom arbeidshverdagen utfordrer dem.

Masteroppgave i Rådgivningsvitenskap

Trondheim, Desember 2016

Veileder: Jan Arvid Haugan

Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet
Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse
Institutt for pedagogikk og livslang læring

Forord

Jeg har mange å takke for at jeg i dag kan levere denne masteroppgaven i rådgivning. Og jeg meget takknemlig for og setter stor pris på de personene jeg har jeg har møtt på min vei, som jeg kan takke for at jeg i dag, for denne gang, er ferdig som student ved NTNU.

Takk til veileder Jan Arvid Haugan for detaljerte tilbakemeldinger, for hans tilgjengelighet og positive holdning i arbeidet med masteroppgaven.

Jeg vil takke de fire deltagerne som velvillig stilte opp til en times intervju hvor jeg fikk spørre om deres tanker og følelser. Jeg vil også takke døråpneren for hans gode mottakelse av meg og tilgang til dette miljøet med disse deltagerne.

Jeg vil også takke min samboer, Simen, for hans tålmodighet, oppløftende ord og nøye tilbakemeldinger på oppgaven og gjennom masterstudiet.

Takk til mamma og pappa, for deres oppmuntrende ord, rasjonelle og jordnære tankegang og tillit gjennom hele studieløpet mitt og gjennom sluttspurten.

Til slutt vil jeg si at jeg har lært så mye om meg selv og om rådgivning gjennom dette studiet, og det er mye takket være det unike studiemiljøet skapt av mine medstudenter i rådgivningsklassen og foreleserne. Disse to årene hadde ikke vært de samme uten akkurat dere.

Sammendrag

Det kan være at min grunnleggende, stadig tilstedeværende og voksende nysgjerrighet på hva det er som gjør at mennesket handler, tenker og føler som det gjør, og spesielt hvilke valg de tar, som har påvirket meg til å gjøre dette forskningsprosjektet.

Oppgaven tar for seg følgende problemstilling: *Hvordan opplever tre nyoppstartede gründere å ta valg, som gjennom arbeidshverdagen, utfordrer dem?* Med tilhørende forskningsspørsmål: *Hvordan opplever gründerne å ta valg i usikre omgivelser? Hvordan opplever gründerne utfordringer i arbeidshverdagen? Hvordan opplever gründerne at deres tro på seg selv påvirker deres beslutningstaking?*

Gjennom tre hermeneutisk-fenomenologisk inspirerte kvalitative intervjuer og et foregående pilotintervju, har jeg undersøkt hvordan tre nyoppstartede gründere opplever å ta valg i sin arbeidshverdag, med særlig fokus på valg der de opplever usikkerhet og valg som de opplever er utfordrende. I noen valgsituasjoner er deres uttrykte håndtering av valget også inkludert. Gjennom analysen ble det klart at tre kategorier kunne belyse gründernes opplevelse: *Å ta valg i uoversiktlige omgivelser, utfordringer er et tveegget sverd, og å ha tro på seg selv.*

For å drøfte funnene har jeg belyst dem med teorier og begreper fra flere hold. Fra den eksistensielle filosofien bruker jeg tankene til Sartre (1948), Tillich (1952) og May (1994) om *valgfrihet* og *ontologisk angst*, i all hovedsak. Samtidig blir Maddis (2004) begreper om *fortidsvalg* og *framtidvalg* trukket frem. Jeg har også brukt Rogers (1961) begrep om *selvaktualisering*, *selvbevissthet* og *aksept*. Videre er Banduras (1997) begreper om *mestringsforventninger* og *agency (det å være agent i eget liv)* også relevante.

Oppgaven konkludere med at gründernes opplevelse av å ta valg som, relatert til egen arbeidshverdag, utfordrer dem har flere kvaliteter ved seg og er påvirket fra flere hold. De tre gründerne opplever noen valg likt og andre valg ulikt og håndterer også noen valg likt og andre valg ulikt. Noen valg gründerne tar oppleves usikre, andre som utfordringer. Gründerne i studien opplever på den ene siden usikkerheten rundt valg som et energisluk og på den andre siden som en naturlig del av gründervirksomhet. Utfordringene som er i noen valg oppleves som angstskapende og utviklende. De uttrykker at de håndterer usikkerheten rundt valg og utfordringene som er i noen valg ved å akseptere usikkerheten og ved å velge å ta utfordringen. Og hvilken tro de har på seg selv har også betydning for hvilke valg de tar.

Studien er relevant for rådgivningsvitenskap ved sitt fokus på selvbevissthet og aksept, som kan være en hensiktsmessig måte å håndtere møtet med usikkerhet og utfordringer. Oppgaven viser også hvilke implikasjoner noen valg har for selvaktualisering.

Innholdsfortegnelse

FORORD	I
SAMMENDRAG.....	III
1 INNLEDNING.....	1
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA.....	1
1.2 OPPGAVENS AKTUALITET OG RELEVANS.....	1
1.3 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	3
2 TEORETISK RAMMEVERK	5
2.1 Å TA VALG	6
2.1.1 Å ta valg i usikkerhet.....	6
2.1.2 Valgets retning kan være forover eller bakover.....	8
2.1.3 Valgfrihetens bakside.....	9
2.2 MOT TIL UTVIKLING.....	10
2.2.1 Mot	10
2.2.2 Mot i forhold til selvaktualisering.....	11
2.3 Å TRO PÅ SEG SELV	12
2.3.1 Sosial-kognitiv teori	13
2.3.2 Forventinger til mestring	13
2.3.3 Å være agent i eget liv.....	14
3 FORSKNINGSMETODISK TILNÆRMING	15
3.1 KVALITATIV FORSKNINGSMETODE.....	15
3.2 VITENSKAPSTEORETISK BAKGRUNN.....	15
3.2.1 Hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming til forskning	16
3.3 DATAINNSAMLING	17
3.3.1 Utvalg.....	17
3.3.2 Pilotintervju.....	17
3.3.3 Gjennomføring av intervju	18
3.4 DATAANALYSE.....	20
3.4.1 Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) som analysemetode	20
3.4.2 Koding og kategorisering.....	21
3.5 FORSKERROLLEN	22
3.5.1 Hvem jeg er som person har påvirket forskningen	22
3.5.2 Min personlige og teoretiske forforståelse.....	23
3.6 KVALITET OG ETISKE BETRAKTNINGER.....	24
3.6.1 Pålitelighet (reliabilitet).....	24

3.6.2 Gyldighet (validitet)	25
3.6.3 Troverdighet (begrepsvaliditet).....	25
3.6.4 Overførbarhet.....	26
3.6.5 Refleksivitet	26
3.6.6 Informert samtykke.....	27
3.6.7 Konfidensialitet	27
4 ANALYSE: FUNN OG DRØFTING	29
4.1 KATEGORI 1: Å TA VALG I UOVERSIKTLIGE OMGIVELSER	29
4.1.1 Drøfting av kategori 1: Å ta valg i uoversiktlige omgivelser.....	32
4.2 KATEGORI 2: UTFORDRINGER ER ET TVEEGGET SVERD	36
4.2.1 Utfordringer kan være muligheter for utvikling.....	36
4.2.2 Utfordringer kan gi stress og ubehag	38
4.2.3 Å håndtere utfordringer	39
4.2.4 Drøfting av kategori 2: Utfordringer er et tveegget sverd.....	40
4.3 KATEGORI 3: Å HA TRO PÅ SEG SELV.....	46
4.3.1 Jeg tror på meg selv	47
4.3.2 Jeg trenger anerkjennelse og støtte.....	48
4.3.3 Drøfting av kategori 3: Å ha tro på seg selv.....	49
5 SAMMENFATTENDE DRØFTING OG AVSLUTNING	53
6 REFERANSELISTE.....	I
7 VEDLEGG.....	VII
VEDLEGG A: SØKNAD TIL NSD	VII
VEDLEGG B: INFORMASJONSSKRIV	IX
VEDLEGG C: INTERVJUGUIDE.....	XI

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Jeg har så lenge jeg kan huske vært nysgjerrig på, interessert i og tenkt mye på hvorfor mennesket gjør som det gjør. Denne interessen har fått påvirke mine utdanningsvalg. Og samtidig har mine utdanningsvalg, det å studere psykologi, pedagogikk og rådgivningsvitenskap, vært med på å bygge under for og ikke minst utvikle denne interessen.

Min nysgjerrighet og interesse har også fått påvirke hva denne masteroppgaven undersøker. Gjennom faget karriererådgivning, som var en del av min mastergrad i rådgivningsvitenskap, oppdaget jeg begrepet positiv usikkerhet (Gelatt, 1989) som ga meg et nytt perspektiv på min tankegang om det å ta valg, og jeg ble veldig nysgjerrig på hvordan det å være positiv til usikkerhet kunne oppleves. Jeg ble nysgjerrig på hva det er som ligger bak hvilke valg mennesket tar og spesielt de valgene vi tar i usikkerhet. Så har jeg blitt spesielt opptatt av hvordan selve opplevelsen med å ta valg i usikkerhet kan være.

Jeg antok at det å drive gründervirksomhet kunne innebære en viss opplevelse av usikkerhet, da en jo starter opp noe nytt, noe som ikke finnes fra før. Dermed valgte jeg å intervju tre gründere om deres opplevelse av å ta valg gjennom arbeidshverdagen. Gjennom intervjuet og analysen ble det klart at tema som å ta valg i usikkerhet, opplevelsen av å ta valg som utfordrer en og hvordan det å tro på seg selv påvirker hvilke valg en tar, ble avgjørende for å forstå deres opplevelse av å ta valg preget av usikkerhet, gjennom arbeidshverdagen.

Videre har menneskets potensial alltid fasinert meg. Da tenker jeg både på menneskets potensial for utvikling og dets potensial for stagnering. Personlig har jeg et positivt syn på menneskets potensial for utvikling, altså jeg har stor tro på andres potensial, og er nysgjerrig på hvordan en slik utvikling kan foregå med tanke på hva det er som påvirker ens potensiale til selvutvikling.

1.2 Oppgavens aktualitet og relevans

Oppgaven undersøker hvordan tre gründere opplever å ta valg i usikkerhet, hvordan de opplever valg som utfordrer dem og hvordan deres tro på seg selv påvirker hvordan de tar valg. Den undersøker hvordan tre nyoppstartede gründere opplever å ta valg, hvor fokuset er på valg preget av usikkerhet og det å ta valg som utfordrer en. Opplevelsen sier også noe om hvordan gründerne velger å håndtere disse valgsituasjonene. I denne sammenheng ble det også relevant å gå inn på hvordan gründernes tro på seg selv påvirket hvordan de tok valg.

Det er interessant å se på den kvalitative opplevelsen disse gründerne har av å ta valg i usikkerhet. For hvordan de tar valg i en slik situasjon, som kan oppleves krevende, kan ha implikasjoner for deres potensielle selvutvikling. Oppgaven ser på hvordan opplevelsen av å ta valg som kan oppleves krevende og hvilke implikasjoner gründernes håndtering av denne opplevelsen kan gi for deres selvutvikling. Det er i håndteringen av denne opplevelsen at rådgivningsvitenskapelige verktøy gjør seg gjeldende.

Rogers (1961) skriver at det først er når jeg aksepterer meg selv, at jeg kan endre meg. For å akseptere seg selv, er det nødvendig å være selvbevisst. Selvbevissthet og aksept er dermed verktøy en kan bruke i coaching for å skape endring. Og med selvbevisst mener jeg å klare å være bevisst seg selv og dette kan man få til ved å øve på å ha et oppmerksomt nærvær (såkalt mindfulness), til seg selv. Det handler om være bevisst seg selv ved å legge merke til hva det er som skjer i seg selv, å observere seg selv, hvilke tanker, følelser og kroppslige opplevelser som dukker opp i en selv i nået. Ved å ha en slik bevissthet om seg selv vil en klare å legge merke til hvilke reaksjoner en har i ulike situasjoner og observere seg selv, ha et meta-perspektiv på seg selv. Neste steg er å akseptere det en legger merke til at skjer i seg selv, å akseptere seg selv slik en er, med de reaksjonene som måtte komme. For ved å akseptere seg selv slik en er gjør en seg fri fra mulige begrensninger en har tillagt seg selv, ved å la være å ikke akseptere visse reaksjoner. Dermed er det slik at det er først når en kan akseptere seg selv, at en kan endre seg (Rogers, 1961).

Og nettopp hvordan endring oppleves for enkeltindividet er relevant å undersøke. Gelatt (1989) mente på slutten av 1980-tallet at den viktigste ferdigheten en kommer til å trenge i fremtiden er evnen til å kunne skifte mening. Denne evnen til å skifte mening tenker jeg i praksis kan peke på et samfunn som trenger endringsvillige og omstillingsdyktige individer. Jeg tenker at det ligger noe i Gelatts (1989) framtidstanker hvis en ser det i sammenheng med Monica Mælands (Mæland, 2015) uttalelse om at Norge trenger flere gründerne. For Næringsminister, Monica Mæland, uttalte at Norge vil være preget av omstilling i årene fremover (Mæland, 2015). Næringsministeren oppfordrer her flere til å satse på å bli gründerne, å skape sin egen arbeidsplass (Mæland, 2015). Da er det interessant å se på hvordan tre gründerne opplever utfordringer og usikkerhet som de møter på i sin arbeidshverdag. En hverdag som jeg har konkludert med, gjennom funnene og analysen er en hverdag som kan oppleves uoversiktlig. Og som kvalitativt forskningsprosjekt vil ikke denne oppgaven kunne generalisere til en populasjon, men det kan være at dataene funnet i denne studien, gründernes opplevelse, kan være overførbare til andre individer i en lignende kontekst, for eksempel andre gründerne.

1.3 Oppgavens oppbygning

Selve grunnlaget for studien, den som styrer hva oppgaven skal inneholde er oppgavens problemstilling. Denne oppgavens problemstilling er: *Hvordan opplever tre nyoppstartede gründere å ta valg, som gjennom arbeidshverdagen, utfordrer dem?*

For å styre retningen på oppgaven tydeligere er det formulert tre forskningsspørsmål:

- *Hvordan opplever gründerne å ta valg på usikkert grunnlag?*
- *Hvordan opplever gründerne utfordringer i arbeidshverdagen?*
- *Hvordan opplever gründerne at deres tro på seg selv påvirker deres beslutningstaking?*

Det første leseren møter etter innledningen er oppgavens teoretiske rammeverk. Som et grunnlag for å forstå oppgavens empiri, presenteres først oppgavens teori, i *kapittel 2: Teoretisk rammeverk*. Deretter går jeg inn på hvilke metodiske valg som er tatt i forhold til oppgaven i *kapittel 3: Forskningsmetodisk tilnærming*. Det teoretiske rammeverket inneholder relevante teorier og begreper som videre vil brukes for å belyse og drøfte studiens funn i *kapittel 4: Analyse: Funn og drøfting*. I kapittel 4 har jeg valgt å først presentere en kategori og deretter drøfte den i lys av relevant teori. Videre presenteres neste kategori, som like etter drøftes. Det samme gjelder den tredje kategorien. Jeg har valgt å drøfte hver kategori like etter at den presenteres for å skape en nærhet til dataene. Samtidig vil det i slutten av kapittel 4 komme en kort sammenfattende drøfting for å klarere få frem sammenhengen mellom kategoriene. Oppgaven avsluttes med *kapittel 5: Avslutning*. Til sist i oppgaven presenteres referanselisten og deretter relevante vedlegg.

2 Teoretisk rammeverk

For å belyse deltagernes opplevelse og svare på oppgavens problemstilling, har jeg valgt ut teorier som vil belyse oppgavens empiri som er fremstilt i *Kapittel 4 Analyse: funn og drøfting*. Jeg har forsøkt å knytte den presenterte teorien til et perspektiv på mennesket som selvaktualiserende og meningsøkende. Altså at jeg i denne oppgaven betrakter mennesket som selvaktualiserende og meningsøkende, da dette menneskesynet viste seg å være en passende ramme for å forstå gründernes opplevelser og det gir dermed et godt grunnlag for å drøfte empirien. Jeg går nærmere inn på hva jeg mener med dette menneskesynet i avsnittene under og i *kapittel 2.2.2*.

Inn i forskningsfeltet har jeg med meg et humanistisk-eksistensialistisk menneskesyn. Det vil si at jeg betrakter mennesket som selvutviklende og selvregulerende, altså det har selv makten til å bestemme sin egen skjebne (Ivey, D'Andrea, & Ivey, 2012). Det humanistisk-eksistensialistiske synet velger å fokusere på mennesket som kontrollpunkt i sitt eget liv og mener at det er ved at mennesket bruker seg selv som anker i livet sitt, i motsetning til å la sosiale omstendigheter avgjøre, at mennesket vil finne sin vei til et meningsfylt liv (Ivey et al., 2012). Samtidig trekker den humanistiske siden av det humanistisk-eksistensialistiske verdenssynet med seg et fokus på mennesket i relasjon med andre mennesker (Ivey et al., 2012). Kvalsund og Meyer skriver: «Et selv *er* derfor ikke, men *blir til* i utvekslingen med de omgivelser kontakten tilbyr» (2005, s. 15). En betrakter altså ikke individet som totalt autonomt i det humanistisk-eksistensialistiske perspektivet, men det er et fokus på individet som relativt autonomt (Kvalsund & Meyer, 2005).

Ut fra dette konkluderer jeg med at perspektivet hevder at mennesket ikke eksisterer i et vakuum med bare seg selv, upåvirket av andre, men lever i relasjon med andre mennesker, det eksisterer i en sosial verden og handler, tenker og tar valg i denne konteksten. Det sosial-kognitive perspektivet på læring, sier at mennesket ikke kun påvirkes av egne tanker, valg og handlinger, men også påvirkes av andre menneskers valg, handlinger og tanker, såkalt sosial læring (Bandura, 1997). Det sosial-kognitive perspektivet på læring er dermed forenelig med den eksistensialistisk humanistiske forståelsen på vekst og utvikling. Basert i dette teoretiske rammeverket vil jeg videre i denne oppgaven ta utgangspunkt i at mennesket har ansvar for egne valg og handlinger (Ivey et al., 2012), men at valgene ikke utelukkende stammer fra egne tanker, uavhengig av resten av verden, som i det sosial-kognitive synet til Bandura (1997).

Forent vil teoriene presentert i dette kapittelet brukes for å belyse, tolke og drøfte funnene for å søke svar på problemstillingen. Først presenteres utvalgt teori rundt det å *ta valg*.

Deretter redegjøres det for *mot* som en faktor som kan påvirke selvutvikling. Så presenteres utvalgte begreper i forhold til det *å tro på seg selv*.

2.1 Å ta valg

Måten gründerne tar valg på kan tenkes å påvirke hvilke muligheter de har for selvutvikling, da noen valg vil øke deres muligheter til vekst og utvikling, mens andre valg vil gjøre at de fortsetter slik de alltid har gjort og sånn sett stagnerer i utvikling (Maddi, 2004). Dette utdypes videre i dette kapitlet. Jeg vil i denne teori-delen, om det å ta valg, fokusere på og redegjøre for positiv usikkerhet (Gelatt, 1989) som en holdning til det å ta valg, og framtids- og fortidsvalg (Maddi, 2004) og se på hvilke implikasjoner dette kan gi for selvutvikling. Jeg har sett til Gelatt's definisjon på det å ta en beslutning: «Decision making is the process of arranging and re-arranging information into a choice or action» (1989, s. 253). Å ta en beslutning handler om hvordan en organiserer og re-organiserer, altså veier frem og tilbake, informasjon til å bli en handling eller et valg. Maddi (2004) skriver at vi hele dagen lang tar beslutninger og at eksistensielle psykologer har uttalt at jakten på meningen med livet stadig er tilstedeværende. Da denne jakten er tilstedeværende i alt en gjør er den også tilstede i de valgene en tar.

2.1.1 Å ta valg i usikkerhet

Gelatt skrev i 1989 en artikkel om det å være positiv til usikkerhet, altså å se på usikkerhet som en mulighet for utvikling, heller enn motsetningen som er å være negativ til usikkerhet og dermed forsøke å redusere den. Han beskriver samfunnet slik: «today even status quo is in a state of flux» (Gelatt, 1989, s. 252). Dette er riktig nok en beskrivelse av samfunnet på slutten av 1980-tallet, men om ser på dagens samfunn i lys av dagens globalisering, så er det ikke slik at utviklingen i dagens samfunn, sammenlignet med slutten av 1980-tallet, har bremsset opp. Globalisering kan defineres som «increased economic, political, and social interconnectedness and interdependence among societies in the world» (Andersen & Taylor, 2008, s. 642). En kan si at globalisering handler om at verden er tett knyttet sammen, og på den måten så vil en informasjonsendring ett sted i verden også påvirke informasjonen som er gjeldene et annet sted i verden. Eksempelvis startet finanskrisa, som rammet verden på slutten av 2000-tallet, med et massivt boligkrakk i USA i 2007 (Notaker, 2015). En kan se dette som et eksempel på globalisering, altså at en tett knyttet verden gjør at en endring i et samfunn sprer seg til å gi endringer i andre samfunn også. Samtidig er dette et eksempel på en stadig

informasjonsendring, da informasjonen om banken gikk fra at den var noe å stole på, noe en hadde tillitt til, endret seg til at banken ble et sted en ikke hadde tillitt til (Notaker, 2015).

Det er en stadig informasjonsflyt, sett ut fra globalisering, og dermed kan en tenke seg at det er vanskeligere å finne sikker informasjon, da det som regnes som sikker informasjon stadig endrer seg, jamfør informasjon om banken. Det som var den beste beslutningen i går er ikke nødvendigvis den beste beslutningen i dag, da informasjonen i går ikke nødvendigvis er den samme som i dag. Det vil, på grunn av den stadig bevegende informasjonen, stadig være inkludert usikkerhet i de valgene en tar. Den stadige informasjonsflyten gjør omgivelsene rimelig uoversiktlige (Gelatt, 1989; May, 1994). Det kan oppleves å være såpass mye bevegelse at det blir mye usikkerhet i hva som er en god beslutning og ikke. Det kan være at en til en hver tid ikke klarer å være så opplyst at en med sikkerhet kan si at en har tatt en fornuftig beslutning basert i en fullstendig oversikt.

Jeg tenker at det kan være fordelaktig å ha en aksepterende holdning (Rogers, 1961) til usikkerhet, å akseptere at den er der, og heller se mulighetene i usikkerheten (Gelatt, 1989) enn å forsøke å redusere den. For ved å forsøke å redusere usikkerheten vil en kunne ende opp med å redusere mengden informasjon en kan akseptere og dermed reduserer en egne valgmuligheter. Klarer en å ha en positiv holdning til usikkerhet vil en kunne se flere valgmuligheter og veier for utvikling. En vil kunne åpne sin forståelseshorisont mer og dermed være disponibel for mer innsikt, mer kunnskap og for en fleksibel utvikling. Gelatt (1989) mener at evnen til å kunne endre mening vil være essensielt ved valg-taking i fremtiden. Stiller en seg positiv til usikkerhet, er en fleksibel og har muligheten til å oppdage noe nytt en ikke var på jakt etter, og dermed oppdage ny innsikt (Gelatt, 1989).

Ved at informasjon stadig er i endring vil en aldri klare å få full oversikt. Samtidig kan en ikke betrakte informasjon som objektiv. For det er alltid en sender og en mottaker av informasjon, og både sender og mottaker vil persipere og tolke informasjonen noe forskjellig og dermed også sende den fra seg med forskjellig innpakning, ettersom en har persipert og tolket informasjonen (Gelatt, 1989). Usikkerhet kan dermed betraktes som en naturlig del av informasjon.

Negativ sikkerhet

Det motsatte av positiv usikkerhet er negativ sikkerhet. Det blir negativt å være sikker den dagen en trår over inn i overbevisningens land, da en kan betegnes som fundamentalist. Når ingen ting kan rukke ved den ene, fulle, sannhet (May, 1994). For om en ikke er åpen for annen informasjon enn det som allerede er kjent for en så har en ikke mulighet til utvikling og vekst

lenger. «I motsetning til fanatikerer som har forskanset seg mot nye sannheter, er den som har mot til både å tro og å erkjenne sin tvil, fleksibel og åpen for nye kunnskaper» (May, 1994, s. 20). May (1994) skriver her at det krever mot fra individet å velge å stille seg åpen for ny kunnskap. Samtidig viser han til viktigheten av å være åpen for nye sannheter og viktigheten av å kunne betvile den kunnskapen en allerede har. Det å være fleksibel i forhold til egen kunnskap og åpen for ny kunnskap kan sies å handle om å være positiv til usikkerhet. Å være positiv til usikkerhet handler om at en erkjenner mulighetene i usikkerhet, og ikke forkaster det som noe som ikke passer inn eget kunnskapsregister, i sin nåværende kunnskapsbase.

Det handler om hvilken holdning en har med seg til det ukjente i verden, det ukjente av informasjon. For om en velger å gå for å konservere den informasjonen en har og ikke se utover etter ny informasjon som kan motbevise det en tenker og tror, så sitter en fast i fortiden (Maddi, 2004). Ut fra dette vil jeg si at en har en stagnert i utvikling og denne beslutningsstilen gjør at en ikke bedriver selvaktualisering. For da har en stagnert ved at en ikke har tatt inn ny informasjon og dermed har en ikke ny nok informasjon til å kunne tilfredsstille organismens behov for vekst.

2.1.2 Valgets retning kan være forover eller bakover

Maddi (2004) forenkler en beslutningsprosess ved å vise til to former som beslutninger kan ta. Enten tar en beslutninger basert i fortiden, altså fortidsrettede valg eller så tar en beslutninger for framtiden, altså framtidsrettede valg (Maddi, 2004).

En beslutning hvor en velger fortiden, *fortidsvalg (choosing the past)*, kjennetegnes ved at man holder seg til den informasjonen en allerede har, fortsetter med de vanene og rutinene en allerede har (Maddi, 2004). Det å holde seg til sin vante gang kan gjøre at en opplever velbehag og trygghet, da en velger å gå kjente veier og unngår å møte på noe nytt, noe som utfordrer en. Et *fortidsvalg* holder en unna informasjon som kan utfordre det en allerede vet og dermed unngår en å føle på noen form for ontologisk angst. Begrepet ontologisk angst forklares i *kapittel 2.1.3 Valgfrihetens bakside*.

Det som kan bli problemet med å stadig gjøre fortidsvalg er at en stadig blir sittende med utilstrekkelig informasjon, da en jo ikke vil oppsøke ny informasjon. Ser en dette fra et eksistensialistisk perspektiv så vil det bety at organismens utvikling bremses eller stopper opp, da organismens, altså individets, utvikling er avhengig av et stadig påfyll med ny informasjon. De negative sidene ved å gjøre fortidsvalg, å gjøre slik en alltid har gjort, vil kunne være kjedsomhet i første omgang, og senere vil en kunne oppleve meningsløshet (Maddi, 2004).

Maddi (2004) forsvarer organismens behov for nye impulser ved å vise til at hjernen er avhengig av ny informasjon for å utvikle seg.

For å skape selvutvikling er en nødt til å oppleve eller oppdage noe nytt, få inn ny informasjon, å lære seg noe nytt. Det er akkurat det Maddi (2004) påpeker når han bruker begrepet *framtidvalg* (*Future-oriented desicion-making*). Et *framtidvalg* er et valg en tar som kan utfordre det en tror en vet om seg selv, andre eller verden. Et *framtidvalg* er å velge noe annet enn det en er vant til å gjøre. Det er å velge å lære seg noe nytt og det er å utsette seg for ny innsikt.

På veien til ny innsikt kan en møte på det en kan betegne som ontologisk angst, da en kan oppleve en utrygghet ved å trå ut i noe en ikke kjenner til fra før (May, 1994). Ny innsikt krever at en stiller deg åpen til kunne kvitte seg med den innsikten en hadde, den tryggheten en hadde i den forståelsen av verden. Det er i *framtidvalg* at mulighetene til utvikling ligger. En trenger å ta *framtidvalg* for at organismen skal utvikle seg og vokse (Maddi, 2004).

Framtidvalg kan ses i sammenheng med Aristoteles' begrep om *eudaimonia*. *Eudaimonia* er en lykkefølelse som kommer fra en stadig søken etter å aktualisere sitt potensial (King, Eells, & Burton, 2004). Lykkefølelsen som ligger i *eudaimonia* krever innsats fra individet. *Hedonisme* er *eudaimonias* motsats og er en lykkefølelse basert i innsatsløs lykke, som man kan oppnå ved for eksempel å lese lett underholdning, spise sjokolade, drikke vin (King et al., 2004). *Hedonisme* resulterer ikke i utvikling hos individet og jeg tenker at det mulig kan ses i sammenheng med *fortidvalg*, da det kan være en konsekvens av *fortidvalg*, at *fortidvalg* kan være en kilde til *hedonisme*. *Eudaimonia* krever at individet utfordrer seg og jeg tenker dermed at det kan ses i sammenheng med og mulig skapes som en konsekvens av *framtidvalg*, at *framtidvalg* kan være kilde til *eudaimonia*.

2.1.3 Valgfrihetens bakside

«The first assertion about the nature of anxiety is this: anxiety is the state of which a being is aware of its possible non-being» (Tillich, 1952, s. 33). Altså er ontologisk angst er en tilstand hvor individet er i en tilstand av oppmerksomt nærvær (is aware), og blir bevisst eller oppmerksom på sin mulige ikke-eksistens (Tillich, 1952). Med ikke-eksistens (non-being) menes ikke nødvendigvis døden, men en opplevelse av ikke å eksistere, en opplevelse av meningsløshet (Tillich, 1952). En kan oppleve ontologisk angst av å oppdage sjansen for meningsløshet. ”En situasjon som fremkaller angst, for så vidt som den risikerer å forandre mitt liv og mitt vesen utenfra, fremkaller angst i den grad jeg er utrygg på mine egne reaksjoner i denne situasjonen” (Østerberg, 2005, s. 21). I sin bok om Sartre viser Østerberg (2005) her til

at individet er usikker på egne reaksjoner i en ukjent situasjon og at det er denne usikkerheten i seg selv som kan fremkalle angst.

Å leve livet krever at du til tider risikere å si fra deg sikkerheten du opplever i rammene rundt deg, opplevelsen av mening, for å kunne utvikle deg som menneske (Tillich, 1952). Dette kan skape angst bunnset i muligheten for meningsløshet. Det å møte fremtiden, det usikre og ukjente som finnes der, vil kunne skape angst bunnset i denne usikkerheten, angsten for intet, sjansen for meningsløshet (May, 1994). Tillich (1952) understreker at denne ontologisk bunnede angsten, videre omtalt som angst, er en naturlig del av mennesket, det er ikke patologi.

Sartre postulerer menneskets absolutte frihet. Av denne følger at man uopphørlig befinner seg i valgsituasjoner som til enhver tid bestemmer hvem man er. Bevisstheten om at man må velge og aldri på forhånd kjenner det «rette» alternativ, skaper angst som mange flykter fra, blant annet ved å fastholde konvensjonelle og tradisjonelle verdier. (Winther, 2015, s. 1).

Winther (2015) viser til Sartre og at det er individets frihet til å velge, og den bevisstheten om at en aldri kan være sikker på at en gjør rett valg, som gjør at en kan oppleve angst. Sartre (1948) stiller spørsmålet: «Er det ikke heller slik at det som skremmer i det livssynet jeg forsøker å fremsette, er at man gir mennesket en mulighet til fritt valg?» (s. 5). Sartre (1948) viser her til at det er det frie valget som kan gjøre at mennesket blir skremt og opplever angst. Denne angsten kan oppleves så ubehagelig at en holder seg unna ukjente og usikre veier og heller holder seg fast ved det en opplever seg sikker på fra før, altså tar fortidsvalg.

2.2 Mot til utvikling

Jeg redegjør i denne delen for mot, slik det er definert i den eksistensialistiske filosofien, da deltagerens opplevelse av noen valg kan belyses ved hjelp av dette begrepet. Videre trekker jeg inn begrepet selvaktualisering da jeg vil se mot i sammenheng med individets selvaktualiserende tendens.

2.2.1 Mot

Rollo May var på 1960 og 1970 - tallet sentral til å bringe den eksistensielle tankegangen inn i rådgivningsvitenskapen (Ivey et al., 2012). May definerer mot ved å oppsummerer hvordan en rekke eksistensielle filosofer har definert mot: «Derfor har Kierkegaard, Nietzsche, Camus og

Sartre forkynt at mot ikke er fravær av fortvilelse, men snarere evnen til å gå videre tross fortvilelsen» (May, 1994, s. 10). Mot handler ikke om å la fortvilelsen eller angsten, stresset, redselen få overtak og komme i veien for handling, men å møte fortvilelsen, akseptere den, for så å gå videre, og å ta valg og å handle, til tross for fortvilelsen. Det handler ikke om å forsøke å unngå situasjoner som gir en stress, angst, ubehag, men å møte disse følelsene og tankene og handle på tross av dem, altså at en ikke lar denne opplevelsen bli et hinder for ens handling.

Beck (1994) skriver at det å utføre en modig handling må stamme fra en god intensjon, men at en ikke kan være sikker på utfallet av handlingen (Beck, 1994). Denne usikkerheten i utfallet er relevant for oppgaven videre og jeg vil kun redegjøre for denne delen av Becks (1994) beskrivelse av mot videre. Det er ikke en modig handling, et modig valg om en føler seg helt sikker på utfallet av handlingen eller valget. Det er ikke snakk om mot om en blir oppmuntret til å utføre en handling, som å overtale slik at en skaper forventinger til mestring, eller hvis en har en dyp religiøs tro som gjør at en opplever en sikkerhet om utfallet av handlingen sin.

2.2.2 Mot i forhold til selvaktualisering

Tanken om menneskets selvaktualiserende tendens stammer fra idéen om at mennesket er en organisme som har et iboende potensial og en tendens til å stadig søke vekst og utvikling (Rogers, 1961). Begrepet selvaktualisering handler om selvutvikling, da mennesket søker å utvikle det potensialet som er i seg selv og individet vil dermed utvikle seg ved å aktualisere potensialet i seg selv. Ut fra dette har jeg valgt å bruke begrepene selvutvikling og selvaktualisering og om hverandre i oppgaven for å få variasjon i språket.

For å kunne drive selvaktualisering er det nødvendig å akseptere seg selv som en er (Rogers, 1961). For om en ikke klarer å akseptere seg selv som en er, altså om en ikke klarer å være autentisk, genuin og kongruent (Rogers, 1961) i relasjon med seg selv, så er det ikke selvaktualisering en driver med, da det ikke er ens indre potensial som kommer frem. Du må ha et oppmerksomt nærvær, altså være selvbevisst, oppdage hva du mener, føler, tenker, og så akseptere det (Rogers, 1961).

Rogers (1961) skriver: «(...)when I accept myself as I am, then I change» (s. 17). «I find I am more effective when I can listen acceptantly to myself, and can be myself» (Rogers, 1961, s. 17). Han skriver at når han klarer å lytte til seg selv, å kjenne etter hva det er som skjer i han, hvilke reaksjoner, altså følelser, kroppslige sensasjoner og tanker han får, og aksepterer dette, så klarer han å fungere mer effektivt (Rogers, 1961). Når han klarer å være bevisst seg selv og legge merke til og å akseptere det som skjer i han så fungerer han effektivt, og det er først da han kan klare å endre seg (Rogers, 1961).

Det er derfor slik at mangel på aksept for egne reaksjoner, opplevelser, fungerer som en stopper for selvaktualisering. Altså om en ikke klarer å være oppmerksom på seg selv, og å akseptere de følelsene, tankene som dukker opp i møtet med seg selv så vil en ikke kunne drive selvaktualisering, fordi aksept kommer før endring i prosessen med selvaktualisering (Rogers, 1961).

Det er interessant å se på hva mot kan bidra med i forhold til selvutvikling. For kanskje kan mot være det en trenger for å tørre å ta sjansen og tørre å oppleve det en kan oppleve ved å møte seg selv slik en er, til tross for en mulig fortvilelse. Mot kan trekkes til å handle om å tørre å ta valg og å handle selv om det kan skape uvante, ukjente eller ubehagelig følelser, tanker, mulig angst, for det vi opplever og det som dukker opp som er fremmed, ukjent eller ubehagelig i oss selv. Mot handler om å tørre å ta valg og å handle ved å akseptere en utfordrende eller ukjent opplevelse. Og dermed kan det være at noen situasjoner krever mot for at en skal kunne gå inn i situasjonen heller enn å unngå den, for å kunne aktualisere sitt potensial, å utvikle seg som menneske.

Mot kan ses i sammenheng med selvutvikling da selvutvikling til tider kan oppleves så krevende at en kan trenge mot for å handle, til tross for usikkerhet i utfallet, en trenger mot til å gå videre tross utfordringene (Beck, 1994; May, 1994). For eksempel vil det å ta framtidvalg være å velge å søke sitt potensial, å søke utvikling, og kan kreve mot da en vil lete i nytt og dermed usikkert farvann (Maddi, 2004). En kan trenge mot for å akseptere usikkerhet og drive selvaktualisering, da usikkerhet og angst kan være en nødvendig del av det å drive selvaktualisering, da en nettopp søker sitt uoppdagede potensial, noe usikkert (Tillich, 1952). En kan trenge mot i møte med motstand slik at motstanden en møter ikke skal bli en vegg som en ikke kommer over og dermed må gå rundt eller unngå, men for at motstanden skal bli mulig å overkomme, at veggen blir mulig å klatre over, jobbe seg over ved å bruke selvbevissthet og aksept. Jeg tenker at motet mulig kan være en holdning en har med seg inn i motstanden og som gjør at en kommer seg gjennom det en erfaring rikere. En trenger mot for å kunne utvikle seg som menneske, å drive selvaktualisering. Mot kan være en del av regnestykket når det kommer til beslutningsprosesser som fører til selvutvikling, da denne prosessen med å ta framtidvalg kan oppleves angstskapende til tider.

2.3 Å tro på seg selv

Videre er det flere forhold som kan påvirke hvilke valg en tar, blant annet hvilken tro en har på seg selv. «If people believe they have no power to produce results, they will not attempt to

make things happen» (Bandura, 1997, s. 3). Bandura (1997) påpeker at mennesket ikke vil forsøke å få noe til å skje, så lenge det ikke har en tro på at det selv har makten til å produsere endring. Det er spennende å se på hvordan gründernes å tro på seg selv, påvirker hvordan de tar valg.

2.3.1 Sosial-kognitiv teori

Bandura er kjent for sin sosial-kognitive teori som påpeker at mennesket lever i en sosial verden og anerkjenner at menneskets valg og handlinger ikke bare kommer innenfra, men også påvirkes av denne konteksten (Bandura, 1997). Bandura (1997) tenker seg at menneskets handlinger og valg kan forklares ut fra tre faktorer som gjensidig påvirker hverandre: Det sosiale miljøet individet lever i, individets tanker og følelser, og individets atferd påvirker hverandre og blir bestemmende for hvordan individet tar valg, såkalt resiprok determinisme.

2.3.2 Forventinger til mestring

Bandura (1997) står bak begrepet *self-efficacy*, som på norsk kan oversettes til *mestringsforventninger*. Mestringsforventninger handler om hvilke forventninger et individ har til egen mestring av en bestemt oppgave i en bestemt kontekst. Det handler om hva en selv opplever å ha av sosiale, emosjonelle, kognitive og atferdsmessige ferdigheter som til sammen bygger opp en forventning om at man vil mestre eller ikke mestre en oppgave (Bandura, 1997).

Hvilke forventninger en har til mestring kan stamme fra flere hold. Egen erfaring med mestring eller manglende mestring i en bestemt oppgave, påvirker hva en forventer til neste gang en møter en lignende oppgave. Eksempelvis kan mine erfaringer knyttet til det å mestre å starte opp eller drive gründervirksomhet, påvirke mine forventninger til mestring når jeg skal starte en ny virksomhet. Det er fordi erfaringene mine med en lignende arbeidssituasjon, gjør at jeg forventer at jeg nok en gang klarer å sammenfatte mine ferdigheter til å mestre denne lignende oppgaven. Altså om jeg selv regner dette som en lignende oppgave, med tanke på søknadsskriving, samarbeid med andre eller økonomi eksempel (dette er eksempler på arbeidsoppgaver hentet fra deltagerne selv, se sitat 16 og 17). Dette er kilden som i størst grad påvirker ens mestringsforventninger (Bandura, 1997). Videre kan andre personer en sammenligner seg med, basert i lignende prestasjoner på lignende arena, skolen eller arbeidslivet for eksempel, være en indikator på og påvirke ens egen mestringsforventning. Overtaling kan også påvirke ens mestringsforventninger ved at andre kan påpeke eller minne oss på områder hvor vi selv eller de vi sammenligner oss med, har mestret oppgaver i en

tidligere anledning. Fysiologiske og psykologiske reaksjoner i møte med oppgaven kan også være en kilde som kan påvirke ens forventninger om mestring. For eksempel kan følelsen av å bli veldig nervøs og engstelig gjøre at en senker mestringsforventningene sine (Bandura, 1997).

Forventninger om mestring er et insentiv til å ta et valg, det påvirker ens motivasjon i forhold til hvilke valg en tar. Hvilke forventninger en har til egen mestring påvirker hvilke oppgaver en velger å gjøre, det påvirker hvilken innsats en legger ned for å få til oppgaven og det påvirker ens utholdenhet i forhold til hvor lenge en jobber med å løse oppgaven før en gir seg (Cardon & Kirk, 2015). Dette til sammen påvirker også sjansen for å oppleve suksess, altså mestring (Chen, Greene, & Crick, 1998).

2.3.3 Å være agent i eget liv

Bandura (1997) skiller mellom begrepene *self-efficacy* og *agency*, da det førstnevnte handler om hvilke forventninger en har til at en kan mestre en bestemt oppgave i en bestemt kontekst, handler *agency* om en mer generell tro på seg selv som kontrollpunkt i sitt liv, i hvilken som helst oppgave og situasjon. *Agency* handler om at en har en mer grunnleggende tro på seg selv som agent i eget liv, at en selv sitter på makten til intensjonelt å påvirke egen atferd, tanker, følelser og dermed personlig utvikling (Miller, 2011). En skiller mellom disse to begrepene da det ikke nødvendigvis er slik at en person med høye forventninger til mestring i en bestemt oppgave, samtidig vil ha en generell tro på seg selv som agent i eget liv. Det å være agent i eget liv handler om å betrakte seg selv som kontrollsenter i eget liv. En har en tro på at en selv er i stand til å oppnå resultater, endring, så lenge en selv jobber for det (Bandura, 1997).

Dersom individet skal jobbe med å realisere sitt potensial, drive selvaktualisering, så kan det være en fordel at mennesket ser på seg selv som agent i eget liv. For som Bandura (1997) påpeker så er det nødvendig å ha tro på at en selv har makt til å påvirke sitt eget liv, for at en skal velge å handle.

Gjennom dette kapitlet har jeg forsøkt å lage et teoretisk rammeverk som jeg vil anvende videre for å belyse, tolke og drøfte funnene for å søke svar på problemstillingen i oppgaven. Oppgavens funn og drøfting kommer i *kapittel 4: Analyse: Funn og drøfting*. Før jeg presenterer oppgavens funn og drøfting er det interessant å se på hvilken forskningsmetodisk tilnærming jeg har hatt gjennom denne prosessen.

3 Forskningsmetodisk tilnærming

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for de forskningsmetodiske valgene jeg har tatt gjennom dette prosjektet. Jeg vil først gi en kort beskrivelse av kvalitativ metode i *kapittel 3.1 Kvalitativ forskningsmetode*, og deretter gå kort inn på den vitenskapsteoretiske bakgrunnen for oppgaven i *kapittel 3.2 Vitenskapsteori*. Videre vil jeg gå inn på hvordan datainnsamlingen (*kapittel 3.3 Datainnsamling*) og deretter dataanalysen (*kapittel 3.4 Dataanalyse*) har foregått og hvilke valg som er tatt der. Deretter vil jeg i *kapittel 3.5 Forskerrollen*, forklare hvordan jeg som forsker, min forforståelse, har påvirket oppgaven. Til sist går jeg inn på hvilke kvalitetsmessige og etiske betraktninger (*kapittel 3.6 Kvalitet og etiske betraktninger*) jeg har vært innom gjennom prosessen.

3.1 Kvalitativ forskningsmetode

Valg av forskningsmetode beror seg på hva en er interessert i å forske på. Problemstillingen blir dermed ledende for valg av forskningsmetode. Denne studien har undersøkt hvordan gründere *opplever* å ta beslutninger. Det var sentralt for studien å få tak i *opplevelsen* av det å ta valg og hvilke kvaliteter som ligger i opplevelsen, og dermed valgte jeg å bruke kvalitativ forskningsmetode som jo nettopp er opptatt av å undersøke kvaliteter ved forskningsobjektet.

Brentano konkluderer med: «that wherever there is mental activity there is a certain multiplicity and complexity» (Brentano & Crane, 2015, s. 162). Der hvor det er mental aktivitet er det en viss mangfoldighet og kompleksitet. Mangfoldigheten og nyansene i opplevelsen med å ta en beslutning var det som var viktig for meg som forsker å få tak i. Jeg var interessert i å få innsikt i deltageres egne opplevelser, slik de selv opplevde det, og dermed valgte jeg intervju som fremgangsmåte for å samle inn data da dette gir tilgang til deres egen opplevelser ut fra deres eget perspektiv. Jeg valgte å gjennomføre kvalitative intervjuer da dette ga meg tilgang til kvalitetene, dybdeinnsikt, kompleksitet og nyansene ved hvordan gründerne opplevde deres egen beslutningstaking.

3.2 Vitenskapsteoretisk bakgrunn

Jeg har valgt å si litt om den vitenskapsteoretiske bakgrunnen for studien da det gir en innsikt i grunnmuren for min forskningstankegang, hvilke antagelser jeg har lagt til grunn for de forskningsvalgene jeg har tatt. Fordi mitt bilde av verden, altså ontologien, og hvordan jeg tenker at jeg kan søke kunnskap, altså epistemologien, gir implikasjoner til hvordan jeg kan

drive forskning (Ryen, 2002). For denne oppgaven var det relevant å se på en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming til kvalitativ forskning.

3.2.1 Hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming til forskning

Før jeg går inn på den hermeneutisk-fenomenologiske tilnærmingen jeg har latt meg inspirere av, vil jeg kort presentere fenomenologi og hermeneutikk som to ulike tilnærminger til forskning.

Fenomenologi handler om se fenomenet slik det fremstår i seg selv, uten fortolkninger (Gadamer, 2010; Wertz, 2005). Gjennom denne oppgaven har jeg vært opptatt av å undersøke fenomenet; gründeres opplevelse av å ta valg. Bracketing, kalles prosessen hvor en forsøker å se fenomenet slik det fremstår i seg selv, som handler om å legge fra seg brillene en har på seg, altså sine teoretiske og personlige forforståelse, for å klare å se fenomenet fritt fra egne forutinntattheter (Bell, 1990). Inspirert av fenomenologien gikk jeg aktivt inn for å forsøke å forstå deltagerne slik deltagerne forstod seg selv, ved i en viss grad å legge fra meg min forforståelse av fenomenet da jeg konstruerte intervjuguiden og gjennomførte intervjuene, ved å stille åpne spørsmål, være nysgjerrig og lot deltagerne i en viss grad lede intervjuets retning (*se kapittel 3.3 Datainnsamling og 3.4 Dataanalyse*).

Så har hermeneutikk fokus på viktigheten av fortolkningen av mening, og at meningen ikke eksisterer i seg selv uten en tolkning (Gadamer, 2010; Kvale & Brinkmann, 2009). Fenomenet jeg utforsket i denne oppgaven har jeg sett ut fra min forforståelse, mine briller, min tolkning og det har påvirket hvordan jeg oppfattet fenomenet. Det har dermed vært viktig å redegjøre for hvilke briller jeg har hatt på meg da jeg så på fenomenet, altså hvilken forforståelse jeg hadde av fenomenet og hvordan dette har påvirket oppgaven.

For å forene den fenomenologiske og hermeneutiske tilnærmingen har jeg latt meg inspirere av Interpretative Phenomenological Analysis, videre forkortet til IPA, som er en fenomenologisk tilnærming til forskningsarbeid (Langdridge, 2006). IPA er fenomenologisk ved at tilnærmingen vil undersøke et fenomen slik fenomenet fremstår, men IPA anerkjenner også forskerens fortolkende rolle. Jeg vil dermed si at IPA er en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming til kvalitativ forskning. Jeg er inspirert av IPAs tilnærming på den måten at jeg har forsøkt å ha et fenomenologisk fokus ved å fokusere på og vært nysgjerrig på deltagernes forståelse av fenomenet. Samtidig har jeg anerkjent at min forforståelse i noen grad har påvirket forskningens retning, spesielt med tanke på utforming intervjuguiden og resultat, analysen og drøftingen, men min fortolkning har ikke vært hovedfokus i oppgaven. Fokuset har vært å forsøke å være fenomenologisk, men samtidig anerkjenne, og ikke ignorere, min fortolkning

underveis. Jeg har, for å være transparent og å vise til hvordan jeg har påvirket forskningen, dermed redegjort for min teoretiske og personlige forforståelse i *kapittel 3.5 Forskerrollen*.

3.3 Datainnsamling

I denne delen av metode-kapittelet vil jeg gå inn på de forskningsmetodiske valgene jeg har gjort i forhold til datainnsamling. Først redegjør jeg for *utvalget*, deretter for *pilot-intervjuet*, så *gjennomføringen av intervjuene*.

3.3.1 Utvalg

Jeg var i utgangspunktet interessert i å studere konseptet mot. Og jeg valgte derfor å intervju noen som jeg antok kunne oppleve beslutningstaking som gikk på det å ta valg i usikkerhet, da min teoretiske forforståelse var at det å stadig ta valg med usikkerhet kunne kreve mot. Utvalget er strategisk, altså valgt ut fra visse kriterier (Johannessen, Christoffersen, & Tufte, 2010) og homogent og lite da jeg var opptatt av å finne dybde i opplevelsen av et bestemt fenomen.

Jeg vil si at utvalget i en viss grad er teoribasert (Johannessen et al., 2010) da jeg basert i min teoretiske forforståelse valgte å ta kontakt med noen som drev nyoppstartet gründervirksomhet, da jeg antok at en individer i en slik virksomhet ville stå ovenfor en viss mengde usikkerhet, og dermed mulig utøve mot. Det første utvalgskriteriet var dermed at deltagerne drev gründervirksomhet. Det andre utvalgskriteriet var at deltagerne regnet seg som i en oppstartsfase med gründervirksomheten sin. Det var fordi jeg hadde en tanke om at nyoppstartede ville ha mindre taus kunnskap og dermed var mer bevisste sin beslutningstaking, sammenlignet med erfarne, som mulig kunne ha vanskeligheter med å gjøre deres erfaring og mulig tause kunnskap eksplisitt (Lave & Wenger, 1991).

Rekrutteringen av deltagere ble gjort ved at jeg tok kontakt med en døråpner (Johannessen et al., 2010), altså en person som hadde tilgang til et nettverk med gründere. Utvalget, innenfor utvalgskriteriene, ble tilfeldig valgt ut etter hvem som var tilstede på det tidspunktet jeg hadde en avtale med døråpneren. I tillegg kan jeg si at snøball-metoden (Johannessen et al., 2010) ble brukt, da en deltager kjente flere i sitt gründermiljø som han trodde kunne være interessant for meg å intervju.

3.3.2 Pilotintervju

For å teste intervjuguiden min gjennomførte jeg først et pilot-intervju, hvor jeg gjennomførte intervjuet på vanlig måte, men var ute etter å sjekke relevansen til temaene og spørsmålene i

intervju-guiden. Det viste seg at noen av de mest generelle og mulig vage formulerte spørsmålene mine om valg som: «Hva legger du i det å ta et valg?» og som oppfølging «hvordan opplever du dette?», ikke «traff» deltageren helt og det ga ikke så god respons. Med ikke så god respons mener jeg korte svar som ikke ga noe dybde eller at deltageren ikke umiddelbart visst helt hva han skulle svare. Noen spørsmål virket vanskelig å forstå til tross for mitt forsøk på omformuleringer, og da tolket jeg noen spørsmål som ikke helt treffende. Dette tok jeg som et tegn på at disse spørsmålene kvalitetsmessig ikke var gode nok med tanke på at de ga så korte svar, til tross for min lange forklaring (Kvale & Brinkmann, 2009).

3.3.3 Gjennomføring av intervju

Jeg valgte å gjennomføre kvalitative intervjuer da jeg var ute etter å få en forståelse av opplevelsen av et fenomen og det var derfor fordelaktig å anvende en datainnsamlingsmetode som ga nærhet til fenomenet. Med nærhet mener jeg at jeg var i en relasjon, en dialog, med deltageren da deltageren svarte på spørsmål og fortalte om fenomenet. På denne måten var jeg tilstede for å stille spørsmålene og oppfølgende spørsmål på det jeg opplevde som interessant, uklart, og jeg lyttet og hadde en holdning inspirert av positiv ubetinget aksept ovenfor deltageren. Jeg forsøkte å ha med meg holdningen om positiv ubetinget aksept som handler om å ubetinget akseptere det den andre i relasjonen forteller eller gir uttrykk for på andre måter (Rogers, 1961). Denne holdningen opplevde jeg at åpnet opp intervjuet og var med på å skape tillitt i relasjonen. Tjora (2012) forteller at det er viktig å skape en avslappet stemning i intervjuet, slik at det er skapes en aksept for å tenke høyt og være seg selv. Også Ryen (2002) understreker viktigheten av tillit i intervjurelasjonen. I likhet med Tjora (2012) og Ryen (2002) var jeg opptatt av å forsøke å skape en tillits-relasjon, fordi jeg så for meg at dette ville skape et rom av trygghet hvor deltageren følte seg tatt vare på, og hvor utrygghet i relasjonen i minst mulig grad skulle komme i veien for at deltageren ville fortelle om sine opplevelser. Jeg ville også at det skulle oppleves greit å være med på et intervju, at dette ikke føltes som et forhør, men som en god samtale. Jeg brukte samtaleferdighetene jeg har utviklet gjennom studiet i rådgivningsvitenskap for å skape en god samtale.

Samtidig tenkte jeg at det kan være vanskelig å observere en beslutningsprosess, da dette er en prosess som kanskje ikke vises på annet enn resultatene det produserer. Jeg hadde på forhånd en antagelse om at beslutningsprosesser foregikk mentalt, det vil si kognisjon, intuisjon, følelser og prosessen kunne forgå uten mye kommunikasjon. Dermed konkluderte jeg med at den beste metoden for å undersøke beslutningsprosessene til deltagerne var å intervju

dem om deres forestillinger om deres egne beslutningsprosesser. Jeg baserer meg her på deltagerens uttalte opplevelse og uttrykte håndtering av å ta valg.

Ved å intervjuet holdt jeg meg også nærme deltageren og fikk et nærmere innblikk i deres livsverden, slik de så det, mye ut fra deres premisser og dermed også nærmere fenomenologiens idealer om å se fenomenet slik det er i seg selv.

Et intervju kan beskrives som en mer eller mindre strukturert samtale. Den vanligste intervjuguidestrukturen å bruke, når en er inspirert av IPA, er halv-strukturert (Smith, 2015). Jeg forberedte en intervjuguide som strukturerte samtalen i en viss grad, såkalt halv-strukturert. Det vil si at den plasserer seg mellom en helt åpen intervjuguide, kun preget av et fåtall tema og en lukket/strukturert intervjuguide som kan ligne et spørreskjema, med kun forhåndsdefinerte spørsmål. Jeg hadde en liste med noen få temaer (se under hovedspørsmål i *vedlegg 4: Intervjuguide*) og jeg hadde flere varianter av det samme spørsmålet innen temaet «valg», da jeg erfarte i pilotintervjuet at det var vanskelig for deltageren å svare på hva deltagerne la i det å ta valg (se under introduksjonsspørsmål i *vedlegg 4: Intervjuguide*). For å kunne tilpasse meg intervjusamtalens retning hadde jeg få temaer og for å tilpasse meg deltageren hadde jeg formulert ferdig flere spørsmålsformuleringer om det å ta valg (se *vedlegg 4: Intervjuguide*). Denne halv-strukturerte guiden tillot meg å være fleksibel på den måten at deltageren fikk påvirke samtalens retning med det deltageren opplevde som sentralt å få frem innen de bestemte temaene. Intervjuene hadde en varighet på omtrent en time.

Gjennom intervjuet brukte jeg forskjellige samtaleteknikker, som jeg har lært gjennom studiet i rådgivningsvitenskap, for å få tak i hva dette fenomenet handlet om for deltageren. Jeg brukte oppmerksomhetsferdigheter (Kvalsund, 2006) for å være fasiliterende, heller enn styrende, og lot deltageren dermed styre retningen av intervjuet (Smith, 2015). Og jeg skapte rapport, for å sjekke om jeg hadde forstått deltageren riktig (Kvalsund, 2006). Samtidig styrte også jeg intervjuets retning ved å stille oppfølgingsspørsmål til deltageren, ved det jeg la merke til som personlig og faglig var, og ble, interessant i forhold til oppgavens problemstilling.

Jeg har valgt å benevne gründerne som er med i studien for deltagere, da jeg mener dette er et mer passende begrep enn for eksempel informant i et fenomenologisk-inspirert studie, da deltagerne nettopp deltar ved å i en viss grad utforme studiens retning og ikke bare informerer eller svarer på spørsmål til mitt strengt forhåndsdefinerte studie.

3.4 Dataanalyse

For å få tak i meningsinnholdet fra intervjuene analyserte jeg datamaterialet, altså transkripsjonene av intervjuene. En kan analysere et kvalitativt datamateriale på flere måter, avhengig av hva en undersøker, men det innebærer alltid, i følge Ryen (2002), en reduksjon av datamengden. Jeg reduserte datamaterialet mitt fra tilsammen 60 sider med transkripsjon til å ende opp med å bruke til sammen 20 sitater. Her vil jeg komme nærmere inn på hvordan analyseprosessen har foregått.

3.4.1 Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) som analysemetode

Gjennom analysen, var det viktig at jeg klarte å redusere størrelsen på datamaterialet, uten å miste meningsinnholdet i det. Det å dynamisk bevege seg fra del til helhet tilbake til del igjen og tilbake til helhet, vil si å bevege seg i den hermeneutiske sirkelen (Smith, 2015). For å sikre en tilknytning til helheten av datamaterialet var det viktig at jeg stadig bevegde meg tilbake til større helheter; setninger, avsnitt, av transkripsjonene for å se delen, sitatet, i sammenheng med det. Et sitat vil kunne ha en annen mening alene enn det har i sammenheng med mange sitater. Helheten kan se annerledes ut enn delene.

For å analysere datamaterialet, altså intervjuene, har jeg latt meg inspirere av Interpretative Phenomenological Analysis, forkortet IPA. Denne analyse-metoden er forankret i fenomenologien, men anerkjenner også forskerens fortolkende påvirkning på forskningsarbeidet, inkludert analysen. Jeg forsøkte å være åpen og nysgjerrig på deltagerens perspektiv på seg selv, men samtidig anerkjente jeg min subjektive og fortolkende rolle i forskningen. Min påvirkning i forhold til at hvilke spørsmål som ble stilt i intervjuet, og hvordan jeg tolket datamaterialet, kom ikke kun fra deltagerens rene opplevelse, men også fra min teoretiske bakgrunn som farget det jeg klarte å abstrahere av materialet (Jeg redegjør videre for min forforståelse og dens betydning i *kapittel 3.5 Forskerrollen*).

Jeg vil si at slik jeg har brukt IPA, så har det vært en abduktiv tilnærming til forskning da jeg har tatt utgangspunkt i empiri, men anerkjenner også at jeg hadde med meg teori som ga en forforståelse for hvordan jeg så på fenomenet (Ryen, 2002). Smith (2015) understreker at IPA er en sirkulær analysemetode, hvor en dynamisk beveger seg mellom delene og helheten i forskningen. Jeg transkriberte pilot-intervjuet ved å høre på lydopptaket i veldig redusert tale tempo, men opplevde at dette fungerte dårlig da jeg ikke fikk med meg mye av den helhetlige meningen, men bare ord for ord, fragmentert og unaturlig. Denne erfaringen gjorde at jeg i neste omgang med transkribering av intervjuene hørte på lydopptaket i normal

talehastighet for å få med meg helheten av meningen; hvordan ordet hørte sammen med setningen og hvordan setningen belyste ordet. For å få tak i meningen og sikre nærhet til datamaterialet erfarte jeg at jeg måtte gå tilbake og lese gjennom helheten av transkripsjonene flere ganger for å se delene, altså koder, sitater og kategorier, i helhetens, altså i transkripsjonen og kategoriernes kontekst og omvendt.

Analysen av datamaterialet vil jeg argumenter for at startet så vidt allerede da jeg gjennomførte intervjuene. For her dukket det opp noen tanker i meg om hva disse valgprosessene kunne handle om for deltagerne. Dette valgte jeg å følge opp ved å «probe», altså stille oppfølgingsspørsmål eller gjenta sentrale ord fra deltagerens formuleringer, rundt det de snakket om, som jeg oppfattet at deltageren var opptatt av eller som jeg la merke til som ekstra interessant.

3.4.2 Koding og kategorisering

IPA har en trinnvis analyse av kvalitative intervjuer, som er ment til å la seg inspirere av, og er ikke laget for at man skal følge den til punkt og prikke, som en detaljert oppskrift (Smith, 2015). Jeg har latt meg inspirere av den trinnvise fremgangsmåten i IPA. Jeg utførte analysen trinnvis og forsøkte å starte fenomenologisk ved å få mest mulig rene beskrivelser i de tekstnære kodene fra transkripsjonene og etter hvert som analysen gikk fremover ble jeg gradvis mer hermeneutisk i min tilnærming til dataene, da jeg forsøkte å se kodene i sammenheng med hverandre, altså tolke hva de handler om. Det var en prosess hvor jeg hele tiden bevegde meg i den hermeneutiske sirkelen for å sikre at kategoriene jeg etter hvert utformet var adekvate til meningsinnholdet i intervjuene (Gadamer, 2010).

Jeg leste gjennom intervjuene hver for seg og noterte tekstnære koder i margen ettersom jeg leste. I første omgang med koding hadde jeg med meg en åpen og nysgjerrig holdning ovenfor deltagerens opplevelse. Men jeg måtte virkelig konsentrere meg for å forsøke å legge vekk teoretiske rammeverk jeg naturlig hadde i bakhodet, som en del av min forforståelse. Det gikk raskere og raskere å lage koder, ettersom jeg fikk øving i å lage tekstnære koder og jeg endte opp med 170-190 tekstnære koder per transkripsjon. I andre omgang reduserte jeg de 170-190 kodene ned til 20-40 koder per transkripsjon ved å slå sammen koder som lignet hverandre og som kunne handle om det samme fenomenet. Som neste steg listet jeg opp kronologisk de sammenslåtte kodene, altså temaene, til alle transkripsjonene, for så å se på de i sammenheng med hverandre.

Basert i denne listen med klynger av temakoder til alle transkripsjonene og hva problemstillingen ville undersøke ble det tydeligere hvilke kategorier som kunne fange opp

empirien godt. Jeg forkastet en kategori som omhandlet avhengighet til økonomi, da det ikke ble relevant for dette prosjektet. Dermed endte jeg opp med tre kategorier som representerer en oversikt over deltageres bidrag til studien.

En abduktiv tilnærming til forskning anerkjenner at forskeren tar med seg sin teoretiske og personlige forforståelse inn i forskningsfeltet og jeg vil dermed, for å være transparent, redegjøre for min forforståelse i det kommende kapittelet 3.5 Forskerrollen.

3.5 Forskerrollen

Jeg vil i denne metoddelen gå igjennom mine betraktninger i forhold til hvilken rolle jeg som forsker har spilt gjennom forskningsprosessen. Jeg betraktet meg selv som en naturlig del av forskningsfeltet jeg gikk inn i, for jeg som forsker var et instrument, et filter som forskningen gikk gjennom (Johannessen et al., 2010). Jeg vil først gå inn på hvem jeg er som person og hvordan det kan ha påvirket forskningen og deretter reflektere over hvordan min forforståelse kan ha påvirket forskningen.

3.5.1 Hvem jeg er som person har påvirket forskningen

I hermeneutikken er forskerens påvirkning på forskningen, med tanke på de forforståelsene en har av et fenomen, anerkjent (Gadamer, 2010). Ut fra dette trekker jeg at også forskerens påvirkning på deltageren i forskningen er anerkjent. Og jeg tror at studien kunne fått et annet resultat om noen andre intervjuet deltagerne. Jeg er en ung kvinne, yngre eller lik alder med deltagerne, og studerer til en mastergrad i rådgivningsvitenskap. Jeg redegjorde kort for min utdanning og min intensjon med forskningen til deltagerne, altså at jeg var interessert i deres subjektive opplevelser. Kanskje ble de mer avslappet og åpne av disse faktorene; at jeg var ung, under utdanning og dermed uerfaren som intervjuer og forsker, og i tillegg var jeg veldig spørrende og lot ikke mye være en selvfølgelighet. Kanskje kunne disse faktorene utjevne den umiddelbare asymmetriske maktrelasjonen det er mellom den som intervjuer, som bestemmer agenda, og den som blir intervjuet, skal svare på spørsmål (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg oppfattet det ikke slik at det var en veldig skjev maktfordeling, men det er mulig at deltagerne gjorde det. Det jeg forsøker å få frem er at jeg tenker at det er mulig at de nevnte faktorene kan ha veid opp for den umiddelbare asymmetriske relasjonen og autoriteten som forskerrollen kan bidra med i relasjonen.

Samtidig vil jeg påstå at jeg holdt en såkalt profesjonell avstand, ved å være saklig og følge intervjuguidens tema og spørsmål, og jeg opplevde ikke at jeg ble så godt kjent med

deltagerne gjennom en times intervju at jeg ble «innfødt», altså tolket alt ut fra deres perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2009). Til sammenligning kan det være at en eldre professor tradisjonelt hadde hatt mer autoritet enn meg, og kanskje kunne det påvirket relasjonen til deltagerne til å bli en annen. Poenget mitt er at med en annen fremstilling av seg selv og en annen relasjon, så kan også forskningsresultatet bli et annet.

3.5.2 Min personlige og teoretiske forforståelse

Min personlige og teoretiske interesse, min nysgjerrighet og manglende forståelse av begrepet «mot» førte til et omfattende litteratursøk om mot. Jeg gjorde et dypdykk i positiv psykologi og eksistensialistisk filosofi for å prøve å få tak i hva dette begrepet handlet om. Og jeg funderte over hvordan jeg kunne undersøke dette fenomenet. Jeg konkluderte med at det ville være vanskelig å få tak på hvordan dette opplevdes, da det ikke er sikkert at den som hadde gjennomført en modig handling selv regnet dette som modig og dermed ikke hadde en opplevelse av mot. Jeg opplevde mot til å være et bredt tema som mulig kunne bli for bredt for denne oppgavens omfang. Jeg tenkte også at mot kunne være et ømfintlig tema for noen, og at det dermed kunne bli utfordrende å få tak i deltagerne.

Dermed valgte jeg å intervju nyoppstartede gründere om hvordan de opplever å ta valg som utfordrer dem. Jeg hadde en formening om at det å være nyoppstartet gründer kunne kreve mot. For jeg antok at de som jobbet med gründervirksomhet ville oppleve noe usikkerhet rundt det å ta valg gjennom arbeidshverdagen da de jo som gründere jobber med å skape noe nytt og at det dermed ville være noen form for manglende informasjon. Med utgangspunkt i positiv psykologi, tenkte jeg meg at gründerne kanskje hadde noen trekk ved seg, som gjorde de mer modige (Peterson & Seligman, 2004). Og jeg forventet også, med utgangspunkt i Maddi (2004) modell over operasjonalisert mot, at gründerne utelukkende ville se på utfordringer og vanskeligheter som positiv, som en mulighet til selvutvikling.

Mine forforståelser var med og påvirket intervjuguiden, men de fikk ikke styre den mye da jeg var opptatt av å være åpen for og oppdage deltagerens opplevelser av fenomenet og dermed konstruerte jeg den mer åpen i forhold til temaet valg (*se Vedlegg 3: Intervjuguide*). Jeg oppdaget mye som overrasket meg, gjennom intervjuet og gjennom analysen av transkripsjonene, som jeg på forhånd ikke hadde forventet. Gjennom et intervju ble jeg overrasket over opplevelsen av en utfordring som negative og stressende. I et annet intervju ble jeg overrasket over mestringsforventningers (Bandura, 1997) betydning. Jeg la merke til at jeg ble overrasket og klarte å følge disse overraskende temaene videre i intervjuet. Det at jeg klarte å fange opp det som jeg i utgangspunktet ikke hadde tenkt på, tror jeg kommer av at jeg har

innarbeidet noen rådgivningsferdigheter gjennom masterstudiet i rådgivningsvitenskap. Jeg tror at dette har gjort meg mer selvbevisst og mer i stand til å legge merke til hva som skjer hos meg selv og håndtere det, ikke la det ubevisst påvirke. Og dermed mener jeg at jeg var mer i stand til å håndtere denne overraskelsen som noe jeg ville følge opp og ikke avfeie.

3.6 Kvalitet og etiske betraktninger

Jeg har valgt å ha kvalitet og etiske betraktninger gjennom studiet under samme underkapittel, da jeg ser disse i sammenheng med hverandre. Kvalitet og etikk henger sammen da noen kvalitetsmessige krav også fungerer som etiske retningslinjer og etterrettelige etiske betraktninger og etiske retningslinjer også vil øke oppgavens kvalitet (Broom, 2006).

Jeg har gjennom hele studien forsøkt å opprettholde kvaliteten på arbeidet og hatt en etisk praksis. Seale (1999) viser til at kvalitativ forskning er et håndverk som en må øve seg på for å øke sine metodiske ferdigheter. Jeg har liten erfaring med gjennomføring av kvalitativ forskning og jeg mener det derfor ikke er rimelig å forvente at håndverket er fantastisk, men jeg har til intensjon å redegjøre for de valg jeg har gjort slik at det er mulig å få en innsikt i hvordan håndverket er utført og at dette vil øke kvaliteten på oppgaven. Det finnes mange syn på hva som er god kvalitet innen kvalitativ forskning og god etisk forskningspraksis og jeg har derfor plukket ut noen kvalitetskriterier og noen etiske retningslinjer som jeg vurderte som hensiktsmessige til denne studien; pålitelighet, gyldighet, troverdighet, overførbarhet og refleksivitet, informert samtykke og konfidensialitet.

3.6.1 Pålitelighet (reliabilitet)

Pålitelighet er et kvalitetskriterium i kvalitativ forskning som er utviklet fra kvalitetskriteriet reliabilitet, som i kvantitativ forskning handler om i hvilken grad det er mulig for hvilken som helst annen forsker å gjennomføre det samme studiet og komme frem til de samme resultatene. I kvalitativ forskning med et hermeneutisk perspektiv er forskerens påvirkning på funnene anerkjent og i en grad ønsket som en kunnskapsressurs (Tjora, 2012). Det som da blir viktig er å være transparent i forhold til hvilke metodiske valg en har tatt, slik at den som leser skjønner hva en har tenkt, for å øke påliteligheten til studien. Transparens handler om jeg har klart å være gjennomsiktig i forhold til hvilke valg som er tatt og dermed tillitsvekkende i forhold til hvordan forskningsprosessen har foregått (Thagaard, 2013; Tjora, 2012).

Jeg har forsøkt å være transparent til min forskningsprosess ved å grundig redegjøre for min vitenskapsteoretiske bakgrunn, min forforståelse (se *kapitel 3.5 Forskerrollen*), valg tatt i

forhold til *datainnsamling* og *dataanalyse*, i metode-kapittelet. Ved at forskningsprosessen er gjort gjennomiktig tenker jeg at forskningen er pålitelig og tillitsvekkende.

3.6.2 Gyldighet (validitet)

Gyldighet som kvalitetskriterium i kvalitativ forskning kommer fra kvalitetskriteriet validitet, som i kvantitativ forskning handler om en har målt det en hadde til intensjon å måle. Gyldighet er et mer passende ordvalg i kvalitativ forskning og går også på om en har undersøkt det en hadde til intensjon å undersøke (Kvale & Brinkmann, 2009; Tjora, 2012)

Og jeg har brukt intervju som datainnsamlingsmetode, nettopp fordi jeg var ute etter deltagerens opplevelse. Tjora (2012) mener dette er metodisk treffsikkerhet, og må veie tungt i vurdering av oppgavens gyldighet. Jeg har også forsøkt å oppnå en felles forståelse av mening, altså det Kvale og Brinkmann (2009) refererer til som en dialogisk intersubjektivitet, ved å skape rapport, altså stadig å sjekke med deltageren om min forståelse av hans opplevelse stemte overens med hans forståelse av seg selv (Kvalsund, 2006), gjennom intervjuet.

Kvale og Brinkmann (2009) tolker begrepet objektivitet og viser til reflektiv objektivitet som mulig å oppnå i kvalitativ forskning. Reflektiv objektivitet viser til at forskeren klarer å reflektere over sin påvirkning på forskningen (Kvale og Brinkmann, 2009). Det å redegjøre for min forforståelse og min forskerrolle (se *kapittel 3.5*) vil jeg si bidrar til en reflektiv objektivitet i oppgaven. Dette til sammen kan styrke studiens gyldighet.

3.6.3 Troverdighet (begrepsvaliditet)

Troverdighet er et kvalitetskriterium utviklet fra kvalitetskriteriet begrepsvaliditet i kvantitativ forskning, som handler om en faktisk måler det begrepet en har tenkt å måle. Troverdighet handler om forskningen har studert det fenomenet en hadde til intensjon å studere (Johannessen et al., 2010).

Troverdigheten i denne oppgaven mener jeg er opprettholdt på flere måter. Jeg har redegjort for mine personlige og teoretiske forforståelser av fenomenet jeg har undersøkt (se *kapittel 3.5: Forskerrollen*). Gjennom intervjuet forsøkte jeg å skape rapport, altså jeg parafaserte deltagerens uttalelser gjennom intervjuet for å forhøre meg om jeg hadde forstått deltageren riktig (Kvalsund, 2006). Jeg har også latt være å renskrive sitatene for å gjøre de mer leservennlige, men latt de være muntlig slik de var uttalt av deltagerne. Jeg har, for så vidt, klippet og limt sitater sammen, der du kan se tegnet (...), men jeg har kun fjernet ord som ikke

hang sammen med resten av meningsinnholdet i sitatet og ord som ikke gir noe meningsinnhold i denne oppgaven som; «liksom, på en måte, hvis du skjønner hva jeg mener».

3.6.4 Overførbarhet

Overførbarhet handler om hvorvidt funnene, analysen og konklusjonen i denne oppgaven kan ha noen verdi utenom denne oppgaven. Altså at den kunnskapen som konstrueres i denne studien kan være overførbar til, trekkes til å gjelde, lignende fenomener eller områder (Johannessen et al., 2010). Oppgaven kan kanskje være overførbar til andre situasjoner som er preget av mye usikkerhet rundt valg og som krever mot. Kanskje kan disse deltageres opplevelse av gründerhverdagen også være gjeldende for andre gründerne. Eller det kan være overførbart til videregående skoleelever som har mange utdanningsmuligheter å velge i og ikke kan spå fremtiden for hva den vil trenge av arbeidskraft og heller ikke vite sikkert hvilket utdanningsløp de vil sikte seg inn på og hva de vil trives med å jobbe med senere i livet.

3.6.5 Refleksivitet

Det å være refleksiv handler om at forskeren gjennom forskningsprosessen klarer å se på seg selv som en del av forskningen og dermed etterrettelig vurdere hvilken påvirkning en har på forskningen (Guillemin & Gillam, 2004). Å være refleksiv krever at forskeren gjennom forskningsprosessen er selvbevisst, og det er krevende (Mauthner & Doucet, 2003). Refleksivitet bidrar både til høyere kvalitet og en bedre etikk i oppgaven, da en redegjør for sin påvirkning til «sannheten» i oppgaven (NESH, 2006).

Som et ledd i det å være refleksiv har jeg gjort rede for min personlige og teoretiske forforståelse (Creswell & Miller, 2000) i *kapittel 3.5 Forskerrollen*. Min forforståelse, altså de «brillene» jeg så forskningen ut fra, påvirket utformingen av intervjuguiden, hvilke spørsmål jeg valgte å følge opp under intervjuet. Etter intervjuene skrev jeg ned tanker rundt hvordan min forforståelse hadde påvirket til hvilke spørsmål jeg hadde stilt og hvilke tema jeg ikke fulgte opp. Min personlige interesse og teoretiske briller har også vært utgangspunkt for oppgavens problemstilling og dermed også vært med å forme analysen av datamaterialet, altså transkripsjonene, ved at oppgavens problemstilling har styrt hvilke kategorier, funn, som ble interessant å ta med videre til analysen.

Jeg mener dette viser at jeg har vært være refleksiv gjennom forskningsprosessen. Samtidig er det er krevende å være selvbevisst rundt hvorfor en tar de valgene en tar til en hver

tid, så jeg tenker at jeg stadig kan forbedre meg også på dette punktet, ved å trene på å være selvbevisst.

3.6.6 Informert samtykke

Informert samtykke som etisk retningslinje (NESH, 2006) ble opprettholdt ved at jeg la ved et informasjonsskriv om studien (se *Vedlegg 2*) i e-posten hvor jeg kontaktet deltagerne. Jeg forhørte meg også med deltageren før intervjuet om de hadde lest informasjonsskrivet og informerte i tillegg kort om anonymisering og konfidensialitet og frivillig deltagelse. To deltagere tok med seg en signert versjon av informasjonsskrivet.

3.6.7 Konfidensialitet

For denne studien ble konfidensialitet opprettholdt ved å at jeg var den eneste med tilgang til lydopptak og transkripsjoner av intervjuene og jeg holdt identiteten til deltagerne for meg selv. I fremstillingen av deltagerne har jeg anonymisert de ved å henvise til de i funnene og analysen som deltager med et nummer; «Deltager nr. 1, 2, 3», og jeg har fjernet eller erstattet opplysninger i sitatene, som kunne vært indirekte identifiserbare og dermed svekket konfidensialiteten til deltagerne. I ettertid har jeg makulert utskrifter av intervjuene og samtykkeerklæringer.

Før jeg gikk inn i forskningsfeltet, altså begynte datainnsamling med avtaling og gjennomføring av intervju, søkte jeg NSD, personvernombudet for forskning (se *Vedlegg 1*) om å få hente inn data som krevde at jeg hentet inn visse direkte og indirekte identifiserbare personopplysninger, som e-post adresse, navn og arbeidsplass. Dette er et ledd i å sikre at dataene blir behandlet konfidensielt.

4 Analyse: funn og drøfting

Smith (2015) argumenterer for at en godt kan presentere funn og drøfting i ett kapittel. Jeg har valgt å presentere funnene og drøftingen i et kapittel ved å først presentere et funn, altså en kategori, dermed drøfte dette funnet opp mot relevant teori like etter. Ved å ha drøftingen rett etter hvert enkelt funn vil jeg skape en tettere sammenheng mellom funn og drøfting og ryddig svare på forskningsspørsmålene og oppgavens problemstilling.

I dette kapittelet vil jeg først presentere funn representert i kategorier som jeg sitter igjen med etter analyseprosessen, som er beskrevet i metodekapittelet. Det ble i slutfasen av analysen tydelig at kodene kunne belyse studiens problemstilling; «*Hvordan opplever tre nyoppstartede gründere å ta valg, som gjennom arbeidshverdagen, utfordrer dem?*», med tre kategorier. Kategoriene ble: 1) *å ta valg i uoversiktlige omgivelser*, 2) *utfordringer er et tveegget sverd*, 3) *å ha tro på seg selv*.

Kategoriene presenteres hver for seg og holder seg nært datamaterialet ved å vise til illustrerende sitater fra transkripsjonene. Jeg har valgt å fremheve alle sitatene ved å bruke kursiv, da jeg mener dette ryddig skiller sitatene fra tolkningen og senere drøftingen. I sitatene viser tegnet (...) til at setningen er klippet i starten av setningen eller at setningen er hentet fra et annet sted enn foregående setning i avsnittet. Jeg har klippet noe i sitatene for å klarere få frem meningen i dem. Det å få frem meningen i sitatene ved å komprimere de, kaller Kvale og Brinkmann (2009) meningsfortetting. Min tolkning og forståelse av sitatene kommer også frem, for å klargjøre funnene og for å sette delene av datamaterialet i sammenheng med helheten de er en del av. Deretter vil jeg etter hver kategori trekke inn relevant teori og min tolkning for å belyse og å drøfte empirien. Sitatene er nummerert for enklere å kunne vise tilbake til de i drøftingen.

4.1 Kategori 1: Å ta valg i uoversiktlige omgivelser

Kategorien *å ta valg i uoversiktlige omgivelser* gir et innblikk i gründernes opplevelse av deres arbeidshverdag. Den tar for seg den konteksten de jobber i. Gründerne skaper noe nytt og dermed er det ikke allerede noen som har tegnet opp en vei de kan gå, hvor andre har gjort det samme før dem. De må sånn sett tegne selv den veien som de går. De tar dermed valg i uoversiktlige omgivelser eller terreng. Kartet ser de først etter at de har tråkket veien og ser seg tilbake.

Med uoversiktlige omgivelser mener jeg landskap som deltagerne opplever å ikke ha oversikt over. Å være gründer krever, slik jeg har tolket deltagerne, at du må kunne være

allsidig, kunne en del om alt. Det er fordi denne jobben innehar mange ulike arbeidsoppgaver som strekker seg fra økonomi, design, personalarbeid, markedsføring og salg, teknisk utvikling til å forstå juridiske avtaler (slik deltager nr. 3 beskriver i sitat nr. 4). Og det er nok ikke rimelig å forvente at en og samme person kan ha kompetanse; utdanning eller erfaring, fra alle disse områdene de nevner (som deltager nr. 2 i sitat nr. 2 nevner). Dermed vil gründerne ofte ta valg i omgivelser hvor de ikke har oversikt, altså gå inn på kompetanseområder eller terreng der de mangler kompetanse og kan dermed ikke ha oversikt over valgets mulige konsekvenser eller utfall. De beveger seg i et landskap som de ikke enda har et kart til og det er først i etterkant at de vet hvor de har gått på kartet, hvilke utfall valgene fikk.

(...) i og med at du ikke har erfaring fra før, du har aldri gjort det før, og du er kanskje ikke utdannet for det, som var tilfellet for meg, så vet du ikke nøyaktig hva problemene vil være, hvordan de vil være. (...) Så når du da støter på et problem, så, så, så bare går du på med krom nakke. Du aner kanskje ikke omfanget av det problemet før du har kommet deg forbi det og snur deg og så ser du at du på en måte klatret over et fjell (Deltager nr. 3, 1).

I sitatet over viser deltageren til at han manglet kompetanse, altså utdanning eller erfaring med det å være gründer. Dette gjorde at han ikke visste hva han ville møte på av utfordringer, problemer. Dette tolker jeg til å handle om at han ikke hadde kompetanse og dermed heller ikke oversikt i det landskapet han bevegde seg inn i, og dermed så han ikke konsekvensene av valgene han tok før i etterkant av valget. Det var først etter at han hadde håndtert problemet, utfordringen at han fikk oversikt over det landskapet han bevegde seg i. Videre kommer det frem at deltageren håndterer problemer med å gå på «med krom nakke», noe jeg vil tolke som en stå-på-vilje, en holdning hvor han møter utfordringer og usikkerhet.

Og det går jo på, for meg så handler det om hvilke ressurser mangler jeg i min bedrift fra min egen kompetanse da. Og så er jeg jo bare en person, så da blir jo svaret selvfølgelig det meste da, hehe (Deltager nr. 2, 2).

Også deltager nr. 2 opplever at han mangler en del kompetanse med tanke på alle de ulike arbeidsoppgavene som kommer med det å drive gründervirksomhet og siden han bare er en person i firmaet blir det opplagt at han mangler en del kompetanse. Han trenger derfor å samarbeide med andre som har den kompetansen som han mangler. Men det å samarbeide med

andre kan også gi noe usikkerhet. I sitatet under forteller han om sin opplevelse med det å innlede et samarbeid med et firma og hans usikkerhet i forhold til dette valget:

Hvem skal jeg samarbeide med, for eksempel nå har jeg jo innledet et samarbeid med et firma, er det en fornuftig beslutning, på en måte, kanskje? (...) De er veldig gode på det jeg skal, det de skal gjøre med mitt prosjekt, for eksempel, kanskje best i landet, jeg vet ikke. Men de er jo fremdeles en stor statlig organisasjon, og de, kanskje de bruker lenger tid på å gjennomføre det da, enn det, et noe, et mindre, en mindre bedrift ville gjort da. Men kanskje det produktet blir bedre, kanskje, men kanskje det ikke er verdt det, fordi de bruker så mye lengre tid? Det er på en måte sånn; det vet jeg ikke (Deltager nr. 2, 3).

Deltager nummer 2 forteller her om at han opplever at det er vanskelig å vite om de valgene han tar er fornuftige beslutninger eller ikke. Over snakker han om en beslutning i forhold til et samarbeid han har inngått med et firma. Han vet ikke om han har tatt et godt valg i forhold til om akkurat de vil forvalte kapitalen han har gitt de best, om de er verdt hans investering i forhold til hvilken kvalitet de leverer og hvor lang tid de bruker på dette arbeidet. Han opplever at det er usikkerhet rundt valget hans.

(...) over til å så begynne med business, forretningsdrift. Det var helt nytt. Jeg hadde ikke egentlig noe, jeg hadde ikke, jeg var ikke forberedt på det i den forstand at jeg hadde tatt fag om det på universitetet om forretningsdrift. Det var jeg helt uerfaren med egentlig alle de arbeidsoppgaver som kommer med det å starte et selskap. (...) og skal begynne med å gjøre økonomiarbeid, salgsarbeid, markedsarbeid, forhandlinger, lisensieringer (Deltager nr. 3, 4).

Deltager nr. 3 forteller her om at han ikke hadde noen kompetanse, hverken erfaring eller utdanning, som gjorde han forberedt på de mange ulike arbeidsoppgavene han kom til å møte som gründer. Han opplevde at han manglet utdanning og var totalt uerfaren på vei inn i det som for han var noe nytt, et nytt landskap, en virksomhet med tilhørende mange og ulike arbeidsoppgaver som kom med det å drive gründervirksomhet.

(...) så blir jeg usikker på hvilke av de kontaktene, hvem skal jeg følge opp? Hvem skal jeg bruke energi på og ikke? Og så blir det til at jeg bruker energi på, mye forskjellig. At jeg liksom, må, følger opp alt sammen litt. Istedenfor når jeg har kraftig fokus så kan jeg si «nei, det her skal jeg ikke bruke tid på nå (...) Det er litt sånn der usikkerhet i, jeg er litt redd for å gjøre noe feil da. Jeg har jo ikke så mye erfaring akkurat. Jeg er litt redd for at nå liksom skal jobbe to måneder med liksom, «okay, nå skal jeg liksom fokusere på det her sånn». Så går de to månedene da, og så viser det seg at, okay, det var helt feil ting å fokusere på egentlig (Deltager nr. 4, 5).

Deltager nr. 4 beskriver her at han er usikker på om han gjør riktige valg. Han opplever at det at han mangler erfaring gjør at han blir usikker på hvordan han skal forvalte tiden i arbeidsdagen. Og han opplever at denne usikkerheten gjør at han bruker mye tankeenergi på å vurdere om han jobber med riktig arbeidsoppgave i dette øyeblikket. Denne usikkerhet om han tar riktig valg eller ikke, erfarer han at tar tankeenergi og denne tiden han bruker på å tenke istedenfor å handle, kommer i veien for de arbeidsoppgavene han egentlig skal gjøre. Han blir så usikker at han blir redd for å ta feil valg. Den manglende kompetansen, erfaringen i dette tilfellet, gjør han usikker i de valgene han tar og han blir redd for at det i ettertid skal vise seg at han har gjort feil valg, at han har valgt å fokusere på feil arbeidsområde.

4.1.1 Drøfting av kategori 1: Å ta valg i uoversiktlige omgivelser

For å drøfte funnet ved kategorien; Å ta valg i uoversiktlige omgivelser, vil jeg trekke frem relevant teori og det første forskningsspørsmålet; *Hvordan opplever gründere å ta valg på usikkert grunnlag?*

Deltagerne opplever at de befinner seg i et landskap der de ikke kan vite om de tar det «riktige» valget (sitat 3 og 5). Hva som er det rette valget virker vanskelig å vite sikkert, da det i mange tilfeller ikke finnes nok informasjon å lene seg på (sitat 3). Altså de opplever at de ikke har god tid til å finne mye informasjon (sitat 2 og 5) og de mangler også kompetanse, altså utdanning og erfaring innen denne typen arbeid, på flere områder (sitat 2 og 4) slik at det kan virke som de ikke vet i hvilken ende de skal starte med å søke informasjon, og blir dermed nødt til å ta valg basert i manglende informasjon.

Mangelen på informasjon som gir oversikt, er følgelig en mangel på oversikt i landskapet. Gelatt (1989) har beskrevet tiden vi lever i som i kontinuerlig utvikling, som beveger seg så fort at en aldri kan si seg fullt informert på noe område. Deltagerens opplevelse med å ha mangel på informasjon kan ses i sammenheng med Gelatts (1989) beskrivelse.

Mangelen på et informasjonsgrunnlag gjør at de opplever valgene som usikre; de har ikke nok informasjon til at de kan beregne utfallet av valget. Landskapet de beveger seg i mener jeg er et godt eksempel på en arbeidshverdag preget av stadig informasjonsendring, som kan sammenlignes med samfunnets kontekst som også er preget av en stadig informasjonsstrøm, i følge Gelatt (1989), og en del av globaliseringen.

Jeg følger tankerekken til Gelatt med at informasjonen rundt oss stadig er i endring (1989), så en vil til en hver tid mangle informasjon, en vil ikke klare å være fullstendig oppdatert på flere felt. Fordi det til stadighet kommer ny informasjon som erstatter eller endrer gammel informasjon, som i eksempelet i kapittel 2 med informasjon om bankene. Dermed vil valg en tar i denne konteksten være preget av noe usikkerhet. Det kan kreve av individet at det er fleksibelt og klarer å omstille seg ved å søke ny informasjon og at det evner å ombestemme seg (Gelatt, 1989). Og Gelatt (1989) påpeker at dette vil kreve at individet klarer å ombestemme seg, å ha en positiv holdning til usikkerhet for å ta valg i denne konteksten.

Deltager nr. 3 (sitat 4) erfarer at hans manglende kompetanse gir usikkerhet rundt hva og når han vil møte på ulike utfordringer og han vet ikke hvilket valg som er rett valg når han møter utfordringen. Dermed er han nødt til å prøve og feile og prøve og lære. Dette tolker jeg til å handle om at deltager nr. 3 har akseptert betingelsene rundt seg, de usikre omgivelsene, og dermed har en positiv holdning til usikkerhet. Han erfarer at dette er en læringsprosess og at feiling og læring henger sammen. Det vil ikke finnes tilstrekkelig med informasjon. Å bli bevisst og akseptere den stadige informasjonsmangelen kan gjøre han i bedre stand til å håndtere usikkerheten i valget, da det først er når han er seg bevisst og har akseptert betingelsene i omgivelsene at han kan ta stilling til det. Uten bevissthet vil han ikke kunne ta stilling til det. Dermed er en tvunget til å ta valg som innebærer en viss usikkerhet.

Deltagerens arbeidsomgivelser gjør det nødvendig å ha en positiv, altså aksepterende, holdning til usikkerhet. For slik kan en forholde seg til usikkerhet som en mulighet til å lære noe nytt, oppdage ny innsikt. En stiller seg på denne måten disponibel til å utvide sin eksisterende innsikt. Jeg vil komme tilbake til det å oppdage ny innsikt i min drøfting av *kategori 2: utfordringer er et tveegget sverd (Kapittel 4.2.4)*.

Jeg forventet at gründerne ville ha et utelukkende positivt syn på usikkerhet, bunnet i Gelatts (1989) teori om positiv usikkerhet og Maddis (2004) teori om de ukjente mulighetene i framtidvalg. Begge teoretikerne forfekter et positivt syn på usikkerhet. Men det er ikke slik at alle deltagerne ser på usikkerhet som positivt. Deltager nr. 2 (sitat 2) opplever omgivelsene som usikre og velger å dermed å gå på «med krom nakke». Dette tolker jeg til å handle om at usikkerheten ikke skremmer deltager nr. 2, at det ikke stopper han fra å handle, og at han dermed

har en positiv holdning til usikkerhet. I likhet med Gelatts (1989) teori om positiv usikkerhet og det å klare å tilpasse seg usikkerhet, viser deltager nr. 2 (sitat 2) her at han tilpasser seg usikkerheten ved å møte den, altså være bevisst den, akseptere den og håndterer den med en gang.

Det viser seg imidlertid at det ikke alltid oppleves uproblematisk å skulle ta valg i usikre omgivelser. Deltager nr. 4 (sitat 5) påpeker at usikkerheten rundt valg han må ta er negativ, på den måten at det krever mye tankekraft, energi, og han opplever at han bruker mye tid på å vurdere heller enn å komme til en beslutning, at usikkerheten kommer i veien for å ta valg. Usikkerheten oppleves her negativt da det gjør at han bruker tid på å vurdere valg og han blir redd for å ta feil valg. Usikkerheten kommer i veien for å ta valg, den gir beslutningsvegring. Det at usikkerheten for denne deltageren skaper beslutningsvegring ser jeg i sammenheng med det Sartre (1948) skriver om at menneskets frihet til å velge kan gi angst og at det er muligheten for meningsløshet som kan skape angst. Tillich (1952) redegjør for at angst kan komme av muligheten for meningsløshet. Kanskje er det dette ukjente, det uvisse, som mulig kan være meningsløst, som deltageren er redd for. At en kanskje kan se denne redselen for feiling som angst for meningsløshet.

Jeg tolker det slik at deltager nr. 4 (sitat 5) opplever usikkerheten og muligheten for feiling som noe negativt, da det er noe han uttrykker at han er redd for. Det å være redd for å ta feil i møte med usikkerhet kan ses i sammenheng med det Sartre (1948) sier om angst, om at en aldri kan være sikker på at en tar rett valg. Og at det er selve usikkerheten rundt egne reaksjoner i en ukjent situasjon som kan skape angst (Østerberg, 2005). Usikkerheten og redselen kan være et uttrykk for dette. Deltager nr. 4 opplever denne angsten som et energisluk, en negativ opplevelse.

Jeg velger å reflektere over hva som kan bli konsekvensene av å være redd for usikkerhet, om den ontologiske angsten en kan oppleve i møte med usikkerhet får være avgjørende for hvilke valg en kan ta. For det virker ikke som det er ettertraktet for deltageren, denne usikkerheten, da den skaper redsel og er så energikrevende. Jeg tenker, basert i denne redselen, de energikrevende tankene, om det også kan bli slik at en vil forsøke å redusere denne redselen ved å redusere usikkerheten. Ved å redusere usikkerheten i valget kan en kanskje komme til å søke sikre eller kjente valg. Sikre valg kan ses i sammenheng med Maddis (2004) betegnelse fortidsvalg, ved at en vet hva en går til, en har opplevd det før, og unngår noe nytt som kan skape angst. Dette valget som en opplever som sikkert, kan kanskje også gi den enkle lykkfølelsen hedonisme (King et. al., 2004), da det ikke krever mye av en å velge en vei en

har gått før. Det å være redd usikkerhet tenker jeg kan vise til at en allerede har en negativ holdning til usikkerhet eller at det kan føre til at en får en negativ holdning til usikkerhet.

Det å ha en negativ holdning til usikkerhet vil kanskje kunne føre til at en søker negativ sikkerhet. Jeg følger Mays (1994) tankerekke om at det i ytterste konsekvens med negativ sikkerhet kan føre til at en blir fanatiker, fordi en søker kun den informasjonen som en er komfortabel med og styrer unna det som kan komme til å stille spørsmålsteget ved det en mener en vet. For den informasjonen, som jo er ukjent og usikker, vet en ikke hvordan vil påvirke en. Ved å ta fortidsvalg (Maddi, 2004), slipper en unna muligheten for å oppleve angst fordi en slipper å møte ukjente situasjoner og ukjent informasjon som en ikke vet hvordan en vil reagere på, og dermed kan skape angst (Østerberg, 2005). Og da kan en bli sittende fast i sin egen overbevisning. En vil ikke forsøke å søke ny innsikt da det kan komme til å gi flere valgmuligheter og dermed gi en følelse av usikkerhet og en mulig redsel for feiling. Samtidig vil det å forsøke å redusere usikkerhet gjøre en mindre fleksibel i omgivelsene, da det er mindre informasjon som en anser sikker og dermed mindre muligheter en vil ta. Jeg vil si meg enig med Gelatts (1989) beskrivelse av samfunnet og at det kan kreve av individet at det håndterer usikkerhet ved å være omstillingsdyktig.

Jeg tenker at opplevelsen av sikkerhet i valget kan overstige behovet for muligheten til vekst og utvikling. Basert i tanken om at hjernen er avhengig av ny informasjon for å utvikle seg, så er det nødvendig å ta framtidvalg (Maddi, 2004) om en skal oppleve selvutvikling. En negativ holdning til usikkerhet, altså det å stadig forsøke å redusere usikkerhet, vil kunne bli hemmende i forhold til fremgang i arbeidshverdagen, som jo er preget av en opplevelse av en viss uoversiktighet. Det å redusere usikkerhet kan komme i fokus og det å ta valg kan komme i bakgrunn. Kanskje kan en havne i en situasjon hvor en tar valg på bakgrunn av det å redusere usikkerhet. Det å sky usikkerhet vil redusere valgmulighetene en har.

Evnen til å kunne akseptere usikkerhet er nødvendig fordi det kan bli nødvendig å endre mening. Gelatt (1989) mener evnen til å ombestemme seg vil være en særdeles viktig holdning, da verden krever kontinuerlig omstilling av individet. For evnen til å endre mening er viktig for å kunne forholde seg til ny informasjon på en åpen og tilgjengelig måte som gjør at en kan ta til seg ny informasjon og utvikle seg selv. Det å være negativ til usikkerhet innebærer at en aktivt søker sikkerhet. Og det å forsøke å redusere usikkerhet gjør at en stiller seg mindre fleksibel i omgivelsene. Og fleksibilitet er nødvendig for å håndtere omgivelsene. Det er forskjell på det å oppleve å være redd for å handle feil og det å unngå å handle fordi en er redd for å handle feil. Det er først dersom denne redselen overskygger ens evne til å akseptere usikkerheten i omgivelsene ved at en unngår å ta valg, at dette hemmer ens selvutvikling.

Med tanke på selvutvikling er det også interessant å se på hvordan deltagerne opplever å ta valg som utfordrer dem. Neste kategori redegjør for og drøfter opplevelsen av utfordringer

4.2 Kategori 2: Utfordringer er et tveegget sverd

Med tveegget sverd mener jeg et sverd som kan stikke utover og innover. Utfordringer gir muligheter, altså stikker utover, men det kan også gi angst, altså stikke innover. Det ble gjennom analysen tydelig at noen av valgene gründerne tar kan oppleves som utfordrende. Og det kan se ut til at gründerne har et ambivalent forhold til utfordringer, da de både opplever dem som en mulighet for selvutvikling og som stressende og energikrevende. Da dette oppleves ambivalent er det også interessant å se på hvordan de uttrykker at de velger å håndtere disse utfordringene, om de velger å gripe de eller unngå de.

Jeg har valgt å fremstille kategorien på en tredelt måte for og ryddig å kunne diskutere hvordan deltagerne opplever utfordringene på en to-delt måte og hvordan deltagerne uttrykker at de kan velge å håndtere denne todeltheten som utfordringene gir. Jeg vil først se på og diskutere hvordan deltagerne opplever at *utfordringer er muligheter til utvikling (4.2.1)*, deretter hvordan de opplever at *utfordringer kan gi stress og ubehag (4.2.2)* og hvordan de uttrykker at de velger å *håndtere utfordringer (4.3.3)*. Til sist vil jeg drøfte kategorien i sin helhet, i lys av relevant teori og forskningsspørsmålet; *Hvordan opplever gründerne utfordringer i arbeidshverdagen?*

4.2.1 Utfordringer kan være muligheter for utvikling

Jeg tenkte; okay, økonomi, det er sikkert kjempeartig, her har jeg masse å lære, det er gøy. Det er ikke noe gøy hvis ikke det er vanskelig. Det er liksom mitt, det er min holdning til ting. Det skal være vanskelig, hvis ikke så gidder ikke jeg å holde på med ting. Så, så det har vært, liksom, innstillingen min (...) Det må hvert fall være at jeg føler at jeg bryner meg på noe hele tiden (Deltager nr. 3, 6).

Deltager nr. 3 uttrykker her at han opplever utfordringer som gøy. Jeg tolker at det som gjør at utfordringer er gøy er at det finnes en mulighet for å lære seg noe nytt, noe han ikke kan fra før, for eksempel innen økonomi. Han uttrykker viktigheten av å oppleve en utfordring ved å understreke at han ikke vil jobbe med noe som ikke utfordrer ham. Det virker avgjørende for motivasjonen for arbeidet at det finnes utfordringer han kan bryne seg på, noe som utfordrer ham.

Hvis man hilser på hundre folk i løpet av en uke da, og kanskje nitti av dem er produktive møter hvor man blir kjent med folk, så ja okay, da husker man ikke de ti personene som ikke gikk så bra. Det er sånn da. Kanskje det er best mulig å satse på så mange forskjellige ting hele tiden, at man alltid på en måte har nok suksesser til at men tenker at; det her går bra da. Hvis man bare hilser på en person og det var, gikk i dass, så er det jo, har det jo vært hundre prosent fiasko den uka da. Det blir det liksom ikke hvis man hilser på mange folk da (Deltager nr. 2, 7).

Deltager nr. 2 forteller her at man må holde på med flere forskjellige oppgaver i gangen. For jo flere ting man holder på med, jo flere sjanser man tar, jo flere og større er mulighetene for suksess. Altså jo flere folk han hilser på, jo flere muligheter har han til å bli kjent med nye folk. Og han anser det som viktig å oppleve nok suksess slik at han opplever at det går bra med gründervirksomheten. Han har også et bevisst forhold til den andre siden av saken, at om en tar få sjanser, så har en få sjanser for suksess. Videre forteller deltageren hvor viktig han opplever det er å ta mange sjanser:

(...) man må skyte litt med hagle på en måte da. Ta kontakt med folk og holde på med ting da. At alt ikke blir en fiasko, eller alt man holder på med. Sånn at man legger alle eggene i en kurv, eller egentlig bare har et egg da. Hvis man skal satse på det ene man skal bruke da (Deltager nr. 2, 8).

Deltager nr. 2 opplever at jo flere ting man holder på med jo større er sjansen for at en vil oppleve suksess på noen av disse områdene. Dermed gjelder det å holde på med mye, ta mange sjanser for å kunne skape muligheter.

De tenker sånn; det er bedre med en fugl i hånden, enn med ti på taket. Mens jeg, risikofyren, vil heller si at; nei, la oss gå for de ti på taket. (...) det er ikke gøy hvis det ikke er vanskelig. Det skal være en utfordring. I tillegg så har jeg det allerede veldig bra, så hvis jeg kan få valget om å få det bitte litt bedre eller veldig mye bedre, men å jobbe for det, og hvis du da samtidig er optimistisk av natur, så tror du at det der er innenfor rekkevidde, å lykkes med det vanskelige (Deltager nr. 3, 9).

Først forteller deltageren at han er villig til å ta utfordringer eller sjanser for å nyte godt av de mulighetene det kan gi. Han sier han ikke er redd risiko, og vil heller jobbe hardt for å ha det veldig mye bedre i livet, enn bare bitte litt bedre ved ikke å jobbe for det. Deretter uttaler han at han søker utfordringer da det ikke er gøy om det ikke er vanskelig. Så konkluderer han med at han har tro på at han kan få til dette. Han ser at det er innenfor rekkevidde å lykkes med utfordringen og oppleve den muligheten det gir.

4.2.2 Utfordringer kan gi stress og ubehag

«Sånn spesielt sånn der prate foran mange mennesker og sånt det er det veldig mange som har veldig store problemer med, og det hatet jo jeg også. Hehe. Det synes jeg er skikkelig gruffullt da» (Deltager nr. 2, 10).

I sitatet over viser deltager nr. 2 til at det å snakke foran mange mennesker, er noe han opplever som en utfordring. Denne utfordringen opplever han som gruffull og som noe han hatet å gjøre. Dette tolker jeg til å handle om at utfordringen gir deltageren en form for stress, en negativ følelse, det er ikke noe han synes er gøy å gjøre.

Jeg synes det er slitsomt. (...) jeg blir sånn mentalt sliten av det. Å ikke vite hva som er det riktige å gjøre i sånne ting. Ja, det blir ekstra slitsomt fordi det omhandler noen andre mennesker. Og det er liksom, det blir så tydelig påvirkning da, fra det valget jeg tar, hvordan det påvirker noen mennesker. Det blir jeg fryktelig sliten av, hvis jeg gjør noen feil valg der. At det på en måte skal påvirke noen. Det er slitsomt (...) Men hvis jeg virkelig, ja, går feil retning med folk da, så kan det jo bli skikkelig dårlig stemning. Og det liker jeg ikke (Deltager nr. 4, 11).

Deltager nr. 4 forteller her at han føler seg usikker på hvordan han skal kommunisere med andre mennesker, han opplever at dette er en utfordring for ham. Det er en utfordring fordi han er redd for å kommunisere på en feil måte, at hans kommunikasjonsmåte kan resultere i dårlig stemning, altså at det kan få en negativ konsekvens for relasjonen dem i mellom. Det er en utfordring hvor han er redd han skal handle feil, ta feil valg, og at det skal påvirke noen andre på en negativ måte.

4.2.3 Å håndtere utfordringer

(...) jeg er definitivt sånn på en måte personlig heller mot å hente inn info, masse info og så kunne ta et valg. Men jeg prøver, egentlig nå så prøver jeg heller på å gjøre litt mer, bare tar et valg fordi det kan bli litt sånn hemmende. Fordi, hvert fall i det vi jobber med nå da. Så, det finns jo ikke noen gode data, ikke sant, og hva som er det riktige valget å gjøre. Så det er (...) på en måte noe jeg må jobbe med å egentlig bare kjøre på; okay, nå bare kjører vi på, nå bare går vi for det her sånn. Og det strider på en måte litt i mot min natur da, men jeg ser jo at det har jo ikke nødvendigvis noe, jeg har kanskje ikke noe valg. Hehe, sånn egentlig (Deltager nr. 4, 12).

Sitatet over illustrer deltager nr. 4 sin opplevelse av det å ta et valg til tross for at han helst vil samle inn mye informasjon før han tar et valg. Han liker og er vandt til å samle inn mye informasjon i forkant av valg han tar. Men han har innsett at han i sin gründervirksomhet er blitt nødt til å ta valg til tross for at han mangler informasjon. Det å ta valg på denne måten strider mot slik han liker å ta valg, og han opplever at det å ta valg uten å kunne hente inn mye informasjon på forhånd strider mot hans natur, det går han midt i mot, det utfordrer ham, og det er noe han må øve seg på å få til. For samtidig innser han at det blir hemmende for ham om han skal fortsette å ta valg slik han er vant til å ta valg, for det vil ikke finnes nok informasjon å ta utgangspunkt i.

(...) jeg er litt sånn introvert i utgangspunktet da, men at jeg kan tvinge meg selv litt til å være ekstrovert da, i større grad. Og fungerer veldig godt i den rollen og «(...) Men altså ellers så handler jo det bare om å være klar over det at hvis man gjennomfører dette her nå, så blir det på en måte bedre etterpå da. Hehe. Det er litt som å overstri når man svømmer med det. Det er jo ingen som liker det, men man må jo liksom få det til for å svømme rundt (Deltager nr. 2, 13).

I utsagnet over forklarer deltageren at han er en introvert person og at han dermed må presse seg selv, utfordre seg, til å være ekstrovert for å snakke med ukjente mennesker og å fungere godt i rollen som en ekstrovert person. Han forklarer at det er et nødvendig onde, han liker det ikke, det å presse seg selv til å snakke med ukjente mennesker. Men han opplever at han som gründer må kunne være ekstrovert for at han skal kunne drive gründervirksomhet, og

det blir dermed å betrakte som et nødvendig onde. Også deltager nr. 3 er introvert og opplever det som en utfordring å snakke med andre mennesker han ikke kjenner:

I mitt tilfelle så er det nok mer at jeg er litt innadvendt, jeg synes det er litt, jeg er litt sjenert i forhold til å snakke med andre mennesker. (...) Og så, for å være helt ærlig, ett glass vin hjelper veldig mye. Hehe (...) Ett glass vin det gjør det mye enklere for meg. Og ikke bare tror jeg at (...) det gjør at jeg tørr det litt enklere, (...) jeg synes det er litt mindre ubehag med det. Men jeg tror og faktisk jeg fungerer bedre da, at jeg virker litt mer avslappet da, i møte med personen. At jeg ikke fremstår fullt så firkantet som jeg ellers ville vært (Deltager nr. 3, 14).

Deltager nr. 3 beskriver seg selv som innadvendt og sjenert i forhold til det å prate med folk han ikke kjenner og at han opplever at dette er ubehagelig, det er ikke noe han liker å gjøre. Han håndterer ubehaget han møter med å ta seg ett glass vin, da han opplever at dette reduserer ubehaget og gjør at han oppleves mer avslappet i møte med den andre, og at det dermed gjør møtet med den andre mer knirkefritt. Han reduserer ubehaget som kommer med utfordringen.

4.2.4 Drøfting av kategori 2: Utfordringer er et tveegget sverd

Utfordringer kan betegnes som et tveegget sverd, da deltagerne på den ene siden opplever at utfordringer gir muligheter til å lære noe nytt og det tolker jeg til å handle om å realisere sitt potensiale for utvikling (Rogers, 1961). På den andre siden opplever de også at utfordringer gir stress, redsel, er mentalt slitsomt, og det velger jeg å se i lys av ontologisk angst (Østerberg, 2005). Det er veldig spennende å se på hvordan de opplever dette ambivalente forholdet og hvordan de uttrykker at de håndterer det, altså tar valg; om de velger å søke utfordrende situasjoner eller om de velger å sky dem, og hvilke implikasjoner dette har til selvutvikling.

Først vil jeg drøfte deltagerne opplevelse av utfordringer som muligheter til selvutvikling. Jeg vil drøfte førstnevnte opplevelse opp mot teori om framtidvalg (Maddi, 2004) og opp mot Aristoteles lykkebegrep eudaimonia (King et al., 2004). Deretter vil jeg drøfte hvordan utfordringer kan oppleves ubehagelig, i lys av ontologisk angst (Tillich, 1952; Winther, 2015) og trekke inn Rogers (1961) begrep om aksept. Til sist vil jeg drøfte hvordan begrepet mot (May, 1994; Beck, 1994) er relevant i forhold til utfordringer og Rogers (1961) begreper om selvbevissthet og aksept

Utfordringer gir muligheter til selvutvikling

Maddi forenkler et valg til å enten være et fortidsvalg eller et framtidsvalg (2004). Deltager nr. 3 (sitat 6 og 9) søker utfordringer og velger å ta utfordringer, da det for han er viktig at han blir utfordret med noe vanskelig, noe han ikke kan fra før. Han liker utfordringer og å føle at han blir utfordret med noe nytt han ikke kan fra før. Dette velger jeg å se i sammenheng med teori om framtidsvalg (Maddi, 2004). Deltager nr. 3 (sitat 6 og 9) velger her å utsette seg for ny kunnskap, ny innsikt, ved å velge å lære seg noe nytt, altså han tar et framtidsvalg. Han opplever at det å ta framtidsvalg er positivt, gøy, det er noe han liker å gjøre. Ved å ta et framtidsvalg, ved å søke noe som utfordrer ham, kan han utvikle seg selv, utvikle sitt potensial i seg selv. Han driver selvutvikling, da han lærer seg noe nytt og oppdager noe nytt i verden som kan endre ham.

Deltager nr. 3 (sitat 9) understreker at han har det bra med seg selv, men ser et potensiale til å få det enda mye bedre ved å jobbe for det. Det å søke å få det enda bedre, å oppleve mer lykke ved å jobbe hardt for det, ser jeg i lys av eudaimonia (King et al., 2004). Eudaimonia som lykkefølelse kommer fra at mennesket våger å utfordre seg selv for kunne utvikle seg selv. Ved å jobbe hardt for å få til noe vil denne lykkefølelsen kunne oppstå, og det kan virke som deltager nr. 3 (sitat 9) går bevisst inn for å søke denne lykkefølelsen ved at han jobber hardt med noe som utfordrer ham, da han opplever at dette er gøy.

Deltager nr. 2 (sitat 7 og 8) ser ut til å søke utfordringer, da han opplever at jo flere utfordringer han tar, jo flere muligheter for suksess får han. Det å ta mange sjanser vil naturlig nok øke ens muligheter for utvikling og dette er han seg bevisst, og handler og tar valg der etter. Han søker utfordringer da dette øker hans sjanser for suksess. Deltager nr. 2 sin jakt på suksess ved å ta mange sjanser ser jeg som en søken etter å aktualisere sitt potensial (Rogers, 1961), som kan gi lykkefølelsen eudaimonia (King et al., 2004), da deltageren tar mange sjanser for å søke og øke muligheten for suksess. Dette ser jeg som en mulig søken etter lykkefølelsen eudaimonia, da han velger mange utfordringer, for der er sjansen for å oppleve suksess, altså lykkefølelsen som kommer med arbeid en opplever utfordrende, krevende.

Det at de søker utfordringer betyr også at de søker ny læring, ny innsikt, utvikling. Dette er den typen valg Maddi (2004) betegner som framtidsvalg. Deltagerne opplever at flere utfordringer gir de flere muligheter, altså i utfordringer finnes et potensial, altså en mulighet, til suksess, til å lykkes. De ser at en utfordring har et potensial til å bli en suksess. For det er i utfordrende situasjoner, altså om en tar valg som utfordrer en, at en har mulighet til å utvikle seg og vokse (Maddi, 2004). Det er i mestringen av utfordrende oppgaver eller situasjoner at

lykkefølelsen eudaimoni kan oppstå og jo flere oppgaver en tar på seg, jo større er sjansen for at en mestrer noe og å oppleve eudaimonia.

Deltagerne ser ut til å ville gjøre mye, ta mange utfordringer, da de opplever at dette øker deres muligheter for suksess. Deltager nr. 3 (sitat 9) sier at han har det veldig bra med seg selv, og at han heller vil jobbe hardt for å få det bedre enn han har det nå enn å ikke jobbe og få det marginalt bedre. Samtidig uttrykker han at han trenger noe å bryne seg på og at det ikke er noe gøy om det ikke er vanskelig, om han ikke opplever utfordringer. Hans beskrivelse tolker jeg til å handle om lykkefølelsen som ligger i eudaimonia, da eudaimonia er en lykkefølelse som kommer av at en jobber med noe som utfordrer en (King et al., 2004). For å oppnå eudaimonia må en gi innsats og arbeid og det er noe deltageren vil gjøre heller enn motsetningen, hedonisme, som også kan gi en lykkefølelse, men som ikke krever noe av deg. Videre uttrykker han at han er en person som liker risiko. Han vil heller ta risiko for å kunne vinne mer enn å si seg fornøyd med sånn han har det nå. Dette kan ses på som en opplevelse av eudaimonia og han ser potensiale, muligheter til å vinne noe i det å ta risiko, i det å ta utfordringer.

Jeg forventet at gründerne nesten utelukkende hadde en positiv holdning til utfordringer, at de i stor grad håndterte utfordringer som muligheter for selvaktualisering. Det overrasket meg derfor at gründerne kjente en del på den ubehagelige opplevelsen det kan være å utfordre seg selv, som jeg ser som et uttrykk for ontologisk angst (Østerberg, 2005). For jeg hadde en antagelse om at denne ubehagelige følelsen, som jeg har tolket til å handle om ontologisk angst, ville komme i bakgrunnen for behovet for vekst og selvaktualisering, og dermed forsvinne i bakgrunnen, ikke gjøre seg så synlig, så gjeldende. Samtidig hadde jeg i bakhodet under intervjuene, at deltagerne kunne oppleve utfordringer som stressende, og jeg var forberedt på å stille spørsmål om hvordan de håndterte dette eventuelle stresset. Jeg oppdaget at denne angsten som dukket opp ved å utfordre seg selv var mer tilstede og fremtredende, enn forventet. Dette kan ha en sammenheng med at jeg på forhånd antok at risiko og utfordringer ville være en naturlig del av det å drive gründervirksomhet og dermed ville gründerne ha en bevisst og veldig positiv holdning til risiko og utfordringer. Naivt antok jeg ut fra teori om framtidvalg (Maddi, 2004) at de var veldig bevisste disse mulighetene til selvutvikling i utfordringer og risiko og at det kunne være en årsak til at de valgte å jobbe med gründervirksomhet. Jeg så for meg at de hadde et bevisst forhold til utfordringer, og søkte det, som mulighet til selvutvikling, altså at de bevisst tok framtidvalg (Maddi, 2004) og dermed søkte utfordringer, for å kunne realisere sitt potensial og oppleve selvutvikling (Rogers, 1961).

Utfordringer kan gi ontologisk angst

Gründerne opplever også utfordringer som stressende, ubehagelig og jeg tolker at denne opplevelsen kan være et uttrykk for ontologisk angst. Ontologisk angst, slik Tillich (1952) og Winther (2015) beskriver det, kan uttrykkes som en redsel for det ukjente og det å være redd for en mulig feiling.

Deltager nr. 2 (sitat 10) forteller at det å stå foran andre mennesker er en utfordring for ham og han opplever det som grufullt. Jeg mener det er mulig å se på hans opplevelse av utfordringen som grufull, ut fra en ramme av ontologisk angst, at dette kan være et uttrykk for ontologisk angst. Altså at deltageren mulig er redd for egne reaksjoner i en slik situasjon. Altså det er noe med denne situasjonen med det å snakke foran andre som han opplever som grufullt. Det kan være at dette er et uttrykk for ontologisk angst i form av redsel for egne reaksjoner eller det kan være et uttrykk for noe annet.

En deltager (sitat 11) opplever angst for at han mulig kan påvirke noen andre i en negativ retning, han er redd for å ta feil valg og han er redd for å skape dårlig stemning. Han går inn i et ukjent terreng, hvor han ikke vet hva som er riktig å gjøre og blir redd for å velge feil. Denne valgsituasjonen hvor deltageren ikke vet hva som er riktig valg kan betegnes som et framtidvalg, og han opplever dette svært stressende, det blir svært energikrevende for deltageren, akkurat slik ontologisk angst fungerer. Faren ved denne opplevelsen av angst er om den ikke aksepteres som en naturlig del av det å utfordre seg, så kan den komme i veien for selvutvikling. For da kan det kanskje oppleves lettere å ta fortidsvalg, holde seg til det man er kjent med, det som ikke utfordrer ham og ikke koster ham så mye energi.

Videre forteller deltager nr. 4 at han er redd for å gjøre feil valg. Han forteller at han blir mentalt sliten av å ikke vite hva som er riktig å gjøre i den utfordrende situasjonen han opplever at det er å kommunisere med andre mennesker. Det å kommunisere med andre tolker jeg at for denne deltageren handler om å ta et framtidvalg, da dette er noe som utfordrer ham og han vet ikke svaret på hvordan han skal gjøre dette «riktig». Denne redselen for å gjøre feil som gjør at han opplever at han blir mentalt sliten tolker jeg til å handle om ontologisk angst (Winther, 2015). For denne mangelen på informasjon som deltageren erfarer gir en opplevelse av ontologisk angst. For ved å velge fremtiden, nye veier, ny og dermed ukjent informasjon, åpner en seg for ny innsikt, og da risikerer en også ontologisk angst. Derfor er det interessant å se på hvordan deltagerne opplever denne angsten som kan oppstå i møte med utfordringer og ukjente situasjoner og hvordan de uttrykker at de håndterer dette møtet.

Det som kan virke som at blir avgjørende for om deltagerne velger å ta en utfordring, er ikke at den er fri for opplevelsen av angst, i sitt uttrykk som stress, redsel for å ta feil, men at

de klarer å akseptere denne angsten som en naturlig del av en utfordring. Dette ser jeg i sammenheng med Rogers (1961) uttalelse om at det er først når jeg aksepterer meg selv at jeg kan endre meg selv. Altså om de er bevisste denne opplevelsens tiltredelse i utfordrende situasjoner, kan de også akseptere den og dermed ta stilling til utfordringen slik den er i sin helhet og ikke la angst komme i veien, men aksepteres. Om de ikke er bevisst at angst er en naturlig del av en utfordring, men heller opplever den som unaturlig, så kan de komme til å forsøke å sky den, å unngå opplevelsen av angst. Og i forsøket på å unngå denne opplevelsen, vil en kunne unngå, altså skyve fra seg utfordringer som er muligheter til selvutvikling. En vil kanskje heller ta et fortidsvalg, som jo er fritt for usikkerhet og dermed mer hedonistisk behagelig, da dette ikke bringer med seg den mulig oppfattede unaturlige opplevelsen angst.

Det er videre interessant å se på hvordan angsten kan bli et hinder for å ta valg og hvordan deltagerne tar valg til tross for angsten.

Mot til å ta mulighetene til tross for opplevelsen av ontologisk angst

For at angsten en kan oppleve ved å ta utfordringer ikke skal bli et hinder for handling, så kan det være at en trenger mot, da mot handler om å handle til tross for motstand (May, 1994), som for eksempel å ta valg til tross for angst. Deltagerne tar valg som utfordrer dem fordi de ser muligheter til å utvikle seg, lære noe nytt og samtidig opplever de at utfordringer også kan være angstfremkallende. Og her handler deltagerne til tross for angsten de møter i seg. Mot handler om å ta valg til tross for usikkerhet om utfallet av et valg (Beck, 1994, May, 1994). Deltagerne viser at de handler tross angsten de opplever i møte med utfordringene. De tar valg og handler, til tross for en opplevd indre motstand.

Deltager nr. 2 (sitat 12) beskriver at han har en introvert personlighet, men tvinger seg selv til å være ekstrovert og opplever at han fungerer godt i rollen som ekstrovert. Han bruker viljen sin til å tvinge seg selv til å handle til tross for at han egentlig ikke liker å snakke med fremmede mennesker. Men han opplever at det å snakke med fremmede mennesker er et nødvendig onde, som er sentralt for å drive gründervirksomhet og det er dermed viktig at han klarer denne oppgaven og dermed presser han seg selv til å handle. Deltageren utviser her mot ved å velge å utsette seg for en situasjon han føler seg usikker i og det koster han denne angsten han opplever i møte med usikkerheten, men det gir han også muligheten til læring, utvikling, noe han anser som sentralt for å kunne drive gründervirksomhet.

Deltager nr. 4 (sitat 12) utviser mot ved at han opplever å presse seg selv til å ta et valg til tross for at han opplever at han mangler informasjon til å føle seg komfortabel med å ta valget. Dette samsvarer med Becks (1994) forståelse av en modig handling, hvor en usikkerhet

i utfallet er sentralt. Deltageren (sitat 12) viser til at han tvinger seg til å ta valg fordi han opplever at han ikke vil få tak i nok informasjon og at denne jakten på informasjon for å kunne ta et valg når han opplever at han har nok informasjon, blir hemmende for utvikling. Det er akkurat slik som May (1994) viser til at mot handler om å bli bevisst mostanden, for så å se forbi den og handle til tross for dem. Han har blitt bevisst at hans vante måte å ta valg på, hans fortidsvalg, kan være et hinder for utvikling og har valgt å handle til tross for at han ikke vet utfallet av valget og til tross for at det ikke er slik han er vant til å ta valg. Her utviser deltageren mot da han velger å ta et valg, til tross for usikkerhet i utfallet og ved å ta et framtidvalg, og at han ikke lar informasjonsmangelen bli et hinder for å ta et valg.

For deltager nr. 2 (sitat 13) handler det om å presse seg selv gjennom en utfordring han ser på som et nødvendig onde. Han er bevisst at det er noen oppgaver som kommer med det å drive gründervirksomhet som han ikke er komfortabel med, men som han ser som nødvendig å gjøre for å kunne drive gründervirksomhet. Han lar ikke ubehaget, som kan være et uttrykk for angst, han opplever med å snakke foran andre mennesker (sitat 10) og å være utadvendt (sitat 13), stoppe han fra handling. Og dette velger jeg å se ut fra en ramme av det å utøve mot, da mot nettopp handler om å handle, å ta valg, til tross for den motstanden en opplever (May, 1994). Her virker det som at deltageren er bevisst sitt potensiale for utvikling, som er betinget av at han utfordrer seg selv. Han ser potensialet for utvikling i virksomheten om han tar utfordringen, og han ser også muligheten for stagnering i utvikling som konsekvens av å ikke ta utfordringen.

Han har akseptert betingelsen utfordring som hører med i potensialet for utvikling. Han er bevisst sin reaksjon, sin opplevelse, i en slik situasjon og aksepterer denne reaksjonen i seg og lar seg dermed ikke styre av den angsten han opplever. Rogers (1961) påpeker at det er først når en klarer å akseptere seg selv at en klarer å endre seg og å leve effektivt. For å kunne akseptere seg selv, må man klare å være selvbevisst, altså med full oppmerksomhet å legge merke til seg selv. Jeg har tolket at deltager nr. 2 (sitat 13) er bevisst seg selv og aksepterer sine reaksjoner i denne utfordrende situasjonen. Denne bevisstheten og aksepten for seg selv gir han en mulighet til å handle effektivt, altså å akseptere sin opplevelse og å handle fritt fra disse reaksjonene. Det virker å være slik at deltageren aksepterer sin opplevelse og lar opplevelsen på denne måten ikke ubevisst påvirke hans valg. Han er i denne situasjonen bevisst sine følelser og tanker og handler mer effektivt. Altså i dette tilfellet handler han hensiktsmessig i forhold til å ta utfordringen, å være utadvendt, som kan gi utvikling, fremgang i gründervirksomheten.

Han lar ikke angsten få kontrollere hva han og ikke kan gjøre, og utøver dermed mot ved å handle til tross for angsten. Hadde han ikke akseptert de reaksjonene; følelsene, tankene,

som dukket opp i seg selv, så ville han kanskje skydd situasjonen ubevisst på grunn av angsten han opplevde, da det ikke var en god følelse. Da hadde kanskje de reaksjonene, følelsene, tankene, som han ikke aksepterte ved seg selv, ubevisst fått styre hva han kunne og ikke kunne gjøre i livet og dermed redusert hans mulighet til utvikling og vekst.

Også deltager nr. 3 (sitat 14) karakteriserer seg selv som innadvendt og opplever noe ubehag ved å snakke med mennesker han ikke kjenner. Det å møte nye mennesker er en utfordring som virker å skape noe ontologisk angst, uttrykt som ubehag. Han lar ikke dette ubehaget han kjenner på stoppe han fra å handle, men utviser mot ved å snakke med nye mennesker til tross for dette ubehaget. Han er bevisst at dette med å snakke med mennesker er noe som skaper et ubehag hos han, og jeg tolker det dit at han aksepterer at dette er en del av den han er, han er innadvendt og opplever et ubehag i møte med nye mennesker. Det at han aksepterer dette ved seg selv, gir ham rom til å handle effektivt, slik Rogers (1961) erklærer at det er først når en aksepterer seg selv at en kan handle effektivt, altså fritt fra begrensningene som finnes i mangel på aksept.

Deltagerne utviser også mot da de tørr å utfordre seg og handler til tross for den ontologiske angsten som kommer til uttrykk i møtet med disse utfordringene. En felles utfordring gründerne opplever er samhandling eller kommunikasjon med andre mennesker (sitat 9, 10, 11 og 13). Noen opplever det utfordrende å snakke foran mange mennesker, mens andre opplever det utfordrende å hilse på nye mennesker. Allikevel er dette noe deltagerne opplever er en nødvendig del av det å drive gründervirksomhet og dermed presser de seg til å ta denne utfordringen, til tross for den ontologiske angsten disse utfordringene kan gi.

Bullough og Renko (2013) viser i sin studie om gründervirksomhet i usikre tider, at mestringsforventninger knyttet til gründervirksomhet påvirker til at gründere ser muligheter i utfordringer. Samtidig trekker de frem at gründeres mestringsforventninger er sentralt for å forstå hvordan gründere tar valg i perioder preget av usikkerhet.

4.3 Kategori 3: Å ha tro på seg selv

Det er flere forhold som påvirker hvordan gründerne i studien tar valg. Det ble tydelig gjennom analysen at hvordan deltagerne tok valg, kom mye an på hvilken tro de hadde på seg selv. For noen deltagere stammet denne troen på seg selv fra dem selv, men for andre deltagere så var andres tro på dem en kilde til deres tro på seg selv. Jeg vil i fremstillingen og diskusjonen av denne kategorien skille mellom den troen deltagerne har på seg selv som kommer fra dem selv i 4.3.1 *Jeg tror på meg selv*, og den troen deltagerne har på seg selv som stammer fra andres tro

på dem via støtte og anerkjennelse, i 4.3.2 *Jeg trenger støtte og anerkjennelse*. Dette skillet gjør jeg for å ha en oversiktlig fremstilling av kategorien *Å ha tro på seg selv* og for å ryddig diskutere funnene.

4.3.1 *Jeg tror på meg selv*

Jeg har jo sett at jeg på en måte, ja, jeg kan starte noe som kan bli ganske stort og være en suksess da. Hehe. (...) det var jo en viktig del av på en måte vurderingen at jeg hadde startet med noe tidligere som hadde blitt en, en suksess da. Så det er jo, det gir jo veldig bra selvtillit da (Deltager nr. 2, 15).

I sitatet over forteller deltager nr. 2 at han har suksess-erfaring med å starte gründervirksomhet, han har gjort det en gang før, og han erfarte at dette ble en stor suksess. Han opplever at denne suksess-erfaringen ga han veldig selvtillit, altså tro på seg selv, til å velge å starte med et gründerprosjekt igjen. Han opplever at det var en viktig del av valget med å starte en gründervirksomhet igjen, det at han hadde opplevd å ha stor suksess med gründervirksomhet tidligere.

(...) også har jeg troen på at jeg har (..)evnen til å løfte produktet videre da. (...) Sånn at jeg har, for eksempel, jeg har evner til å skrive søknader og samarbeide med andre på en sånn måte som man gjør at det blir fremgang i prosjektet da (Deltager nr. 2, 16).

Deltager nr. 2 viser her til at han har tro på egen evne til å utvikle produktet videre. Han er sikker på at han har det som skal til for å gjennomføre stegene, altså skrive søknader og samarbeide, som skal til for å videreutvikle produktet. Han har tro på at han ved å bruke egne evner kan skape resultater som gir utviklingen som virksomheten hans trenger.

Selv om jeg vet at jeg ikke er så veldig flink, det gjør meg ikke noe. For jeg tror jeg kan bli flink hvis jeg bare jobber med det, så vil jeg lære det. (...) jeg er flink til å tilegne meg nye ting (...) jeg kan raskt lære litt økonomi, litt patent-portefølje og håndtering, lære litt hvordan man henter inn kapital og investor-presentasjoner, litt forhandlingsteknikk (...) (Deltager nr. 3, 17).

Her tolker jeg deltager nr. 3 sitt utsagn til at han har tro på seg selv ved at han har tro på sin evne til å tilegne seg kunnskap, på flere områder. Han tror på sin evne til å tilegne seg kunnskap på fagområder han i utgangspunktet ikke har kunnskap på. Det er fordi han har tro på at han ved å jobbe med oppgavene vil lære seg det. Og da opplever han det som uvesentlig at han ikke har kunnskap på områdene fra før.

4.3.2 Jeg trenger anerkjennelse og støtte

Altså jeg er jo, jeg følte meg veldig avhengig av å få, på en måte, få positiv respons hos de folkene jeg pratet med idéen om. (...) Jeg hadde jo ikke ville gått videre med idéen hvis de hadde sagt at; dette har vi ikke tro på, på en måte (...) Så jeg har fått veldig mye positiv respons da. Og det hjelper jo veldig, egentlig. (...) det gir meg også litt tro på idéen da (Deltager nr. 2, 18).

For deltager nr. 2 var det helt avgjørende at han opplevde at andre hadde tro på idéen hans for at han skulle velge å gå videre med og å satse på idéen sin. Han hadde fra flere hold fått mye positiv respons og dette tolker jeg, ut fra sammenhengen over, til å handle om at de hadde tro på han og hans idé. Det at de andre, som han snakket med, hadde tro på idéen hans gjorde at gründeren også opplevde å få tro på sin egen idé og seg selv.

Så det er veldig morsom å på en måte få, å få støtte, og at folk sier at de tror på idéen og sånn. Det er selvfølgelig veldig gøy da, og det er, det er jo det som er hovedmotivasjonen, på en måte da (Deltager nr. 2, 19).

Deltager nr. 2 forteller at hovedmotivasjonen hans for å satse på idéen sin var at andre hadde tro på idéen hans, at han fikk mye støtte. Dette tydeliggjør at det var helt avgjørende at andre viste at de hadde tro på idéen hans for at han skulle velge å ta sjansen og velge å starte som gründer.

Men hvis jeg hadde hatt liksom noen form for styring, fra noen andre enn meg selv, så hadde det gått fint. Da hadde jeg ikke hatt noen problemer med å lage noen plan (...) Nå finner jeg ut av ting selv (...) Og det, det oppleves ikke alltid helt bra. Fordi jeg blir usikker, på om jeg gjør det rette. (...) jeg vil ikke gjøre det alene for det. Da ville jeg ha

med han for å ta den avgjørelsen om det her var riktig valg eller ikke. (Deltager nr. 4, 20).

Deltager nr. 4 uttrykker her at han ikke helt klarer å ta beslutninger som kun er basert i egne vurderinger. Han forteller at det ikke oppleves bra å ta beslutninger alene, fordi han opplever at han blir usikker på om han klarer å ta «rett» valg. Han vil gjerne at noen andre skal legge overordnede føringer for han, for da kan han være trygg på at han lager en god plan. Han uttrykker at han blir usikker på om han tar det rette valget når han må ta et valg alene, uten støtte fra noen andre. Han blir usikker på om han tar riktig valg og det at han er usikker på seg selv føles ikke bra, og han vil derfor ha med noen andre for å støtte seg på å for å ta beslutninger.

4.3.3 Drøfting av kategori 3: Å ha tro på seg selv

Det varierer i hvilken grad gründerne har tro på seg selv og dette er interessant fordi hvilken opplevelse de har med å tro på seg selv kan gi implikasjoner for hvordan de tar valg. Kategorien; *Å ha tro på seg selv* vil jeg drøfte i lys av forskningsspørsmålet; *Hvordan opplever gründerne at deres tro på seg selv påvirker deres beslutningstaking?*

Jeg tror på meg selv

Deltager nr. 2 (sitat 15 og 16) opplever at han har veldig bra selvtillit da han har en suksess-erfaring med å starte gründervirksomhet. Han har tidligere opplevd å mestre det å starte gründervirksomhet, og den erfaringen var en sentral del av valget hans om og igjen å drive gründervirksomhet. Fra denne erfaringen drar han det han selv forteller er selvtillit, som jeg velger å tolke som at han har mestrings erfaringer i en lignende situasjon som gir han mestringsforventninger til denne situasjonen. Dette i tråd med slik Bandura (1997) forklarer at den mest betegnende kilden som påvirker ens forventninger om mestring er ens egne tidligere erfaringer med lignende oppgaver. Og Zhao, Seibert, og Hills (2005) studie fant at tidligere mestrings erfaringer med gründervirksomhet ga mestringsforventninger til andre gründervirksomheter. Deltager nr. 2 opplever at hans tidligere erfaring med å mestre en lignende oppgave har gitt ham forventninger, altså motivasjon, til å mestre dette prosjektet han jobber med nå. Han har forventninger til at han evner å utføre stegene, samarbeide med andre og skrive søknader, som er nødvendige for å utvikle gründervirksomheten. Altså han ser at han evner å sette sammen sine ferdigheter slik at han klarer å skape en suksess av dette prosjektet også. Det at han har tro på seg selv og forventer at han vil mestre oppgaven gir han et insentiv

til å velge å drive med gründervirksomhet. Det var avgjørende for hans valg om å starte dette prosjektet at han hadde mestringserfaringer fra et lignende prosjekt (sitat 15).

Også deltager nr. 3 (sitat 17) har en tro på seg selv slik at han kan mestre det å drive gründervirksomhet. Men denne troen virker å ha et noe annet opphav enn det troen har hos deltager nr. 2. Han har tro på sin egen evne til å tilegne seg egenskaper, ferdigheter, selv der han ikke har erfaring. Han er sikker på at hvis han over på det, så vil han lære seg det uansett hvor utfordrende han opplever at det er. Denne sikkerheten i seg selv, uten mestringserfaring, tolker jeg til å handle om at han har stor tro på seg selv som agent i eget liv. Han ser på seg selv som et kontrollpunkt i eget liv og hva som vil skje i hans liv er i stor grad avhengig av hvilke valg han tar. Han har en sterkt tro på at han selv er agent i eget liv og at det er hans egne valg som vil ha en avgjørende betydning for hva han kan og ikke kan gjøre i sitt liv, for så lenge han jobber nok for det, så vil han mestre det, uavhengig av utgangspunktet han starter på.

Han tror at han via hard jobbing evner å lære seg nye ferdigheter, uavhengig av hvilke ferdigheter han har i den spesifikke oppgaven fra før. Han kan bevisst og intensjonelt påvirke egne tanker og atferd til å føre til læring, altså personlig utvikling (Miller, 2011). Det å ha tro på seg selv som sentral agent som påvirker ens eget liv, er en sterk motivasjon for å handle (Bandura, 1997) Deltageren virker å ha en sterk tro på seg og vil følgelig ikke bli begrenset av manglende tro på seg selv. Det at gründeren har en slik generell underliggende tro på seg selv vil kunne gjøre at han er mer utholden i møte med motgang og utfordringer (Bandura, 1997). Det er fordi han har en grunnleggende tro på seg selv som avgjørende faktor for å lykkes, uavhengig av omgivelsene, og dermed vil utholdenheten hans i å løse utfordrende situasjoner være stor sammenlignet med en som ikke har tro på seg selv som avgjørende faktor i eget liv. Chen, Greene og Crick (1998) forskning viser at høy mestringsforventning gir større utholdenhet og iherdighet i forhold til å løse oppgaver og dette påvirker sjansen for å mestre oppgaven. Det er altså ikke relevant hvilke ferdigheter en faktisk har, det er troen på egen evne til å sette sammen sine ferdigheter til å løse en oppgave som er relevant for om en velger å ta utfordringen eller ikke.

Forskning viser også at høye mestringsforventninger til gründervirksomhet gjør at en som gründer velger mer risiko og fanger dermed opp mer potensial for utvikling, flere muligheter (Krueger & Dickson, 1994). Ved å se på en situasjon som innebærer usikkerhet og mulig feiling, på en positiv måte, altså som en situasjon for mulig læring og utvikling, vil en se på denne situasjonen som nettopp en mulighet for læring og utvikling. Det er dette mestringsforventninger bidrar til, en tro på at man kan mestre en situasjon ved å sette sammen de ferdighetene en har til å løse den. Med høy mestringsforventning så kan en ha en tro på at en

ved å bruke sine ferdigheter vil løse oppgaven, og har dermed et mer positivt syn på usikkerhet (Krueger & Dickson, 1994).

Jeg trenger at andre tror på meg

Det viste seg gjennom intervjuene at også andres tro på en selv, ens evner, ens idéer, kan være avgjørende for valget om å starte gründervirksomhet og andre valg deltagerne tok.

Det var for deltager nr. 2 (sitat 18 og 19) også sentralt at andre hadde tro på ham og idéen hans, for at han skulle velge å drive gründervirksomhet. Og han opplevde at andres tro på ham påvirker han til å tro på seg selv (sitat 18). Dette, altså andres tro på deltageren, ser jeg på som en kilde til forventninger om mestring som kommer fra overtaling (Bandura, 1997). For slik deltageren opplever det, var det andres forventninger til gründerens mestring, altså overtaling, som påvirket til forventninger om mestring hos gründeren selv. Han opplevde at han var avhengig av andres støtte, altså andres forventninger til hans mestring, for å kunne sette i gang gründervirksomheten. Akkurat slik som Bandura (1997) viser til at overtaling kan være en kilde til mestringsforventninger, opplever deltageren at overtaling var en kilde som påvirket han på en slik måte at han selv fikk forventninger om mestring som var viktig for hans beslutning om å starte gründervirksomhet.

Dempsey og Jennings (2014) undersøkte i sin studie kjønnsforskjeller mellom mestringsforventninger relatert til gründervirksomhet, såkalt ESE (entrepreneurial self-efficacy). De konkluderer med at færre unge kvinner starter opp gründervirksomhet da disse unge kvinnene opplever mye negative tilbakemeldinger opp mot deres prestasjoner, som skaper manglende forventninger til mestring. Denne studien konkluderer med at det bare er negative tilbakemeldinger som påvirker unge kvinners mestringsforventninger og at positive tilbakemeldinger, i form av oppmuntring, ikke har noen større effekt enn ambivalente tilbakemeldinger. I motsetning til Dempsey og Jennings (2014) studie, viser denne oppgaven at gründerne opplever at andres oppmuntring kan øke deres mestringsforventninger. Det skal nevnes at deltagerne i denne oppgaven er tre mannlige nyoppstartede gründerne og at de 222 deltagerne i Dempsey og Jennings (2014) studie er mannlige og kvinnelige universitetsstudenter som snart skal velge yrkesvei, med de er ikke gründerne. Allikevel tenker jeg at denne studien kan være overførbar til og relevant for denne oppgaven da studien nettopp ser på hvilken påvirkning oppmuntring har til mestringsforventninger relatert til gründervirksomhet.

For deltager nr. 2 var det altså helt sentralt og avgjørende at andre hadde tro på hans idé og tro på hans evner til å mestre gründervirksomhet for at han valgte å starte med

gründervirksomhet. Dette viser at andres forventninger kan ha stor innvirkning på hvilke valg deltageren tar.

Det som virker avgjørende for deltager nr. 4s (sitat 20) beslutning er at han opplever at andre har tro på idéen hans. I sitat nr. 20 forteller deltageren at det som vanskeliggjør en avgjørelse om hvordan en bestemt plan for gründervirksomheten skal se ut, er hvis han må ta beslutningen om dette alene. Det å ta beslutninger alene oppleves ikke alltid bra, da deltageren blir usikker på om beslutningene han tar er riktige eller ikke. Her kan det være at årsaken til usikkerheten ligger i manglende mestringserfaring med å ta beslutninger alene, manglende mestringserfaring med å lage planer, eller manglende tro på seg selv som agent i eget liv. Det kan være at deltager nr. 4 mangler mestringserfaringer med å lage planer og dermed er han usikker på egen kapasitet til å mestre den oppgaven, å lage en rett plan, som han sier. Altså vil hans mulig manglende erfaring med å mestre å lage en plan også påvirke til at han mangler forventninger om mestrings. Han er usikker på egen kapasitet til å løse oppgaven, og det er mulig at han mangler mestringsforventninger, og vil gjerne at andre løser oppgaven med å lage en plan, eller at andre er med i prosessen med å lage en plan slik at han ikke trenger å sette all sin lit til seg selv alene. Men her kan det også være at det med å være alene med beslutningen ikke føles bra på grunn av at han kan ha en liten tro på seg selv som agent i eget liv, sin egen evne til å handle intensjonelt, riktig. Denne usikkerheten i egen kapasitet til å klare å lage en rett plan kan også være bunnet i en opplevelse av manglende agency.

Hvilken tro han har på seg selv, både når det kommer til mestringsforventninger og til agency, er noe jeg opplever er veldig interessant i ettertid av intervjuet. Her kunne jeg under intervjuet stilt flere spørsmål og oppfølgingsspørsmål om hvilken tro han har på egen kapasitet til å løse forskjellige oppgaver han har som gründer og undersøkt mer hans opplevelse av seg selv som agent i eget liv. Og kanskje på denne måten fått et mer detaljert bilde av hans opplevelse av seg selv og hvordan dette påvirker hvordan han tar valg.

Cardon og Kirk (2015) viser i sin studie om gründeres utholdenhet, at det å være gründer vil kreve utholdenhet og hardnakkethet, da prosessen med å starte og drive gründervirksomhet kan oppleves krevende, da en vil støte på flere forskjellige utfordringer ettersom en går. Det vil dermed være avgjørende at gründerne har tro på egen kapasitet til å løse oppgaver, har mestringsforventninger (Cardon & Kirk, 2015) eller tro på seg selv som agent i eget liv, tro på at en har makt til å påvirke sitt liv.

Gjennom dette kapittelet har jeg presentert oppgavens funn og drøftet disse i lys av utvalgt teori og forskning. Oppgavens siste kapittel vil oppsummere drøftingen, for å klarere få frem sammenhengen kategoriene har med hverandre og avslutte oppgaven.

5 Sammenfattende drøfting og avslutning

I denne studien har jeg undersøkt *hvordan tre nyoppstartede gründere opplever å ta valg som gjennom arbeidshverdagen utfordrer dem*. Jeg valgte å spisse oppgaven ved å fokusere på følgende tre forskningsspørsmål:

- *Hvordan opplever gründere å ta valg i usikre omgivelser?*
- *Hvordan opplever gründere utfordringer i arbeidshverdagen?*
- *Hvordan opplever gründere at deres tro på seg selv påvirker deres beslutningstaking?*

Her vil jeg forsøke å sammenfatte oppgavens drøfting for å klarere få frem sammenhengen mellom forskningsspørsmålene og oppgavens problemstilling, hvordan dette henger sammen.

Mestringsforventninger og agency påvirker ens opplevde valgmuligheter

Kickul, Gundry, Barbosa og Whitcanack (2009) har sett på hvordan ulike kognitive tankeprosesser har en sammenheng med gründeres mestringsforventninger til ulike oppgaver relatert til det å starte gründervirksomhet. «(...) perceived self-efficacy determines the slate of alternatives and options for consideration along a spectrum of opportunities and decisions» (Kickul et al., 2009, s. 442). De peker på at gründerens mestringsforventninger blir bestemmende for hvilke situasjoner med potensielle muligheter, gründeren opplever og vurderer som en faktisk mulighet til å handle og å velge i. Videre fant Krueger og Dickson (1994) at det var sammenheng mellom mestringsforventning og risikotaking, da risikotaking var påvirket av hva en anså som en mulighet til å vinne noe på og hva en anså som en mulighet til å tape noe. De konkluderte med at mestringsforventninger påvirket hva en så på som muligheter til vinning og hva en så på som en mulighet til å tape og dermed påvirket høye mestringsforventninger til en større risikotaking. Jeg ser på disse studiene i sammenheng med selvutvikling og det begge disse studiene konkluderer med er at mestringsforventninger gjør at flere situasjoner fremstår som muligheter til vinning, og dermed muligheter til selvutvikling.

Baron, Mueller og Wolfe (2016) viser til at alt for høye mestringsforventninger, altså det å virkelig overvurdere egen mulighet til å mestre, overvurdere sin kapasitet til å mestre, kan føre til manglende mestringserfaring. At dette kan føre til at en tar på seg for alt for store utfordringer som en dermed ikke mestrer og at dette da ender opp som en erfaring på manglende mestring. Samtidig viser de til at det å ha høy grad av selvkontroll definert som viljestyrke, et aspekt ved det å være selvregulerende, vil virke positivt slik at en ikke overdriver ens mestringsforventninger. Altså ved at en er selvregulerende, da med fokus på selvkontroll, vil

en være bedre til å vurdere egen kapasitet og ikke sterkt overdrive ens mestringsforventninger. Denne studien tenker jeg kan vise til at det er viktig at gründere får praktisert det å vurdere selv hva de mener de kan mestre, at de får være selvregulerende og ta utgangspunkt i seg selv. Dette tenker jeg viser at det kan være viktig at individet får være relativt autonomt, at det får ta utgangspunkt i seg selv og være selvregulerende (Ivey et al., 2012).

Det kan også være at det å betrakte seg selv som agent i eget liv (agency) vil kunne påvirke ens oppfattede valgmuligheter, da en jo ser på seg selv som en avgjørende faktor for å lykkes. Deltager nr. 3 (sitat 17) ser på seg selv som agent i eget liv. Han har en tro på at han vil få til det han vil, så lenge han jobber for det og velger derfor oppgaver som utfordrer ham. Det hadde vært veldig interessant å forske på om det kan være en sammenheng mellom det å betrakte seg selv som agent i eget liv, og det å velge utfordrende oppgaver, og det å ha en positiv holdning til usikkerhet og dermed velge usikkerhet og framtidvalg. For så lenge man har en tro på at en selv er den avgjørende faktoren for å lykkes med noe, så tenker jeg at sjansen er større for at en velger å utfordre seg noe, enn hvis en mangler en tro på seg selv som agent i eget liv. Og kanskje kan det føre til at en velger det som gir en mulighet til utvikling, ved å utsette seg for muligheten til å lære noe nytt, fremfor negativ sikkerhet, altså fortidsvalg, det å velge etter vane og det en kjenner til fra før. Det en kjenner til fra før, fortidsvalg, vil ikke gi ontologisk angst, men det vil heller ikke være veien for å utvikle seg selv, for å drive selvaktualisering. For mennesket trenger å utsette seg for ny informasjon, å ta framtidvalg, for å kunne utvikle seg, for å kunne lære noe nytt.

Samtidig vil jeg vise til at ens psykologiske og fysiologiske tilstand er en kilde som kan påvirke ens forventninger til mestring (Bandura, 1997). Dermed tenker jeg at det er mulig at en opplevelse av ontologisk angst kan svekke ens forventninger om mestring. Og at denne svekkede forventningen om mestring vil kunne påvirke hvilke utfordringer en opplever som muligheter til utvikling (Krueger & Dickson, 1994) og hvilke utfordringer en opplever som for store utfordringer til å mestre.

Selvaktualisering gjennom selvbevissthet og aksept

Gjennom studien har vi sett at gründere møter på utfordringer i sin arbeidshverdag som personlig utfordrer dem. Her møter de noen ganger på reaksjoner i seg selv som redsel, ubehag, usikkerhet, som jeg har karakterisert som et uttrykk for helt naturlig ontologisk angst. Det er i denne situasjonen at en kan trenge mot til å handle til tross for angsten. Altså at en aksepterer sine reaksjoner og ikke lar de ubevisst påvirke ens handlings- og valgmuligheter, men går videre og handler til tross for den. Nøkkelen til å ta fatt på utfordringer til tross for at de skaper angst,

tenker jeg kan være selvbevissthet og aksept. Det å være selvbevisst er en nødvendig forløper til å kunne akseptere seg selv slik en er. Ved å bevisst fokusere på sine egne følelser og tanker i møte med utfordringer, samt akseptere deres naturlige opptreden, så vil ikke disse opplevelsene ubevisst få påvirke hvilket handlingsrepertoar en har og hvilke valg en tar. Ved å være selvbevisst og akseptere det som dukker opp i en i møte med disse utfordringene vil en få en frihet til å velge og å handle hensiktsmessig. Dette i tråd med Rogers (1961) uttalelse om at det er først når en er bevisst seg selv og aksepterer seg selv at en kan endre seg og handle effektivt.

I motsatt tilfelle vil mangelen på selvbevissthet i forhold til egne reaksjoner, følelser, tanker kunne gjøre at en ikke bevisst legger merke til sine opplevelser og mulig hopper rett til handling etter ren vane, fortidsvalg. For på den ene siden så vil organismen aktualisere seg selv og sitt potensial og søke nye erfaringer, samtidig kan en på veien til selvaktualisering, mediert av nye erfaringer, møte på ontologisk angst. Dette møte med det nye og ukjente kan skape en ontologisk angst som vi har sett gjennom denne studien kan ha uttrykk som redsel for å ta feil valg, usikkerhet, ubehag. Og hvis en ikke er selvbevisst og ikke aksepterer disse opplevelsene, så kan en ende opp med å unngå disse opplevelsene som skaper disse ubehagelige reaksjonene. Da kan mangelen på selvbevissthet og aksept bli et hinder for den selvaktualiserende tendensen til organismen.

De nyoppstartede gründerne opplever noen ganger at de må ta valg, der de ikke føler seg kompetente, altså mangler kompetanse, slik som i kategori 1. Her trenger de mot for å fortsette å handle og ikke la denne angsten de kan kjenne på få være en stopper for å handle, for sin selvutvikling som dette i bunn og grunn handler om. Kanskje kjenner de på følelser, tanker som de ikke er komfortable med og dermed vil holde seg unna. Det er her deltagerne trenger mot, altså å akseptere seg selv med sine reaksjoner som en naturlig del av seg selv, for å gå videre tross angsten de kan møte. Og det kan også være nødvendig å ha mot til å akseptere sine reaksjoner for å klare å se på utfordringer som muligheter til selvutvikling.

Videre forskning og avsluttende ord

Jeg vil avslutte oppgaven med å gi en kort oppsummerende konklusjon og deretter peke fremover for å vise hva jeg tenker kunne vært interessant å forske videre på. For ved ny innsikt, som jeg opplever at jeg har fått gjennom denne oppgaven, så oppstår stadig nye spørsmål.

Studien konkluderer med at det er flere kvaliteter som preger deltagerne opplevelse av å ta valg som utfordrer dem eller å ta valg der de føler seg usikre. Noen deltagere opplever at usikkerhet rundt valg og utfordringer kan skape ontologisk angst, uttrykt som en redsel for å

feile og som meget energikrevende. For noen deltagere kan dette gi beslutningsvegning eller gjøre at en tar fortidsvalg. Andre deltagere har akseptert de usikre og utfordrende omstendighetene og uttrykker at de tar utfordringen og tar framtidvalg, selv om de opplever ontologisk angst. Jeg vil si dette vitner om mot. Andre deltagere igjen søker utfordringer, da dette kan gi selvutvikling og lykkefølelsen eudaimoni.

Det som også virker viktig for hvordan gründerne opplever å ta valg er hvilken tro gründerne har på seg selv. Altså mestringsforventninger eller agency, ser ut til å påvirke hvilke situasjoner gründerne ser på som muligheter til utvikling og dermed påvirker det deres oppfattede valgmuligheter.

Denne oppgaven går ikke inn på kvaliteten til relasjonene disse nyoppstartede gründerne har med andre som påvirker dem. For videre forskning tenker jeg det hadde vært interessant å undersøke relasjonskvaliteten, altså hvilken betydning ulike relasjonsdimensjoner, som avhengig, uavhengig og gjensidig avhengige relasjonsdimensjoner (Kvalsund & Meyer, 2005), mulig kan ha for gründeres beslutningstaking. Og da spesielt med tanke på valg der de opplever at de er usikre.

McElroy, Seta og Waring (2007) studie viser at mennesker med lavere selvtillit har større sannsynlighet enn mennesker med høy selvtillit til å vurdere en tvetydig valgsituasjon relatert til gründervirksomhet, som negativ. Jeg tenker at det hadde vært interessant og undersøkt om det kan være noen sammenheng mellom gründeres grad av selvtillit og hvordan de opplever og vurderer tvetydige valgsituasjoner relatert til gründervirksomhet. Altså hvordan de opplever og vurderer valgsituasjoner som er preget av tvetydighet, altså usikkerhet, da det ikke er åpenbare sjanser for å vinne noe eller tape noe.

Denne oppgaven går ikke spesielt inn på hvorfor de nyoppstartede gründerne valgte å drive med gründervirksomhet, men dette tenker jeg hadde vært spennende å sett på i en annen studie. Det hadde vært interessant å sett på hva som er motivasjonen bak å starte en gründervirksomhet, altså hva det er som driver de til å starte.

For å avslutte vil jeg hente frem igjen det jeg viste til innledningsvis, om næringsminister Monica Mælands uttalelse om at Norge trenger flere gründerne og at landet vil være preget av omstilling i arbeidslivet i tiden fremover (Mæland, 2015). Oppgaven tok for seg hvordan tre nyoppstartede gründerne opplever å ta valg som gjennom arbeidsdagen utfordrer dem. Det kan være at kvalitetene ved deltageres opplevelse kan være overførbare til andre nyoppstartede gründeres opplevelse av usikre og utfordrende valg. Gründernes opplevelse kan mulig også være overførbare til individer i omstilling da jeg tenker at omstilling er en kontekst i endring som kan kreve at individer nettopp er endringsvillige, evner å skifte mening (Gelatt,

1989). Og her kan det være at selvbevissthet og aksept, som rådgivningsvitenskaplige verktøy, kan bidra til å øke nettopp ens bevissthet om seg selv og aksept av egne opplevelser. Og ved å akseptere seg selv kan en handle effektivt og hensiktsmessig (Rogers, 1961). Og det tillater en å oppdage noe nytt ved seg selv, andre eller omgivelsene og ved dette utvide sine handlingsmuligheter, valgmuligheter og dermed ens potensial for selvutvikling.

6 Referanseliste

- Andersen, M. L., & Taylor, H. F. (2008). *Sociology: Understanding a Diverse Society* (4. Utg). Belmont: Wadsworth Cengage Learning.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
- Baron, R. A., Mueller, B. A., & Wolfe, M. T. (2016). Self-efficacy and Entrepreneurs' Adoption of Unattainable Goals: The Restraining Effects of Self-Control. *Journal of business venturing*, 31(1), 55-71.
- Beck, R. J. (1994). Encouragement as a Vehicle to Empowerment in Counseling: An Existential Perspective. *The Journal of Rehabilitation*, 60(3), 6.
- Bell, D. A. (1990). *Husserl*. London: Routledge.
- Brentano, F., & Crane, T. (2015). *Psychology from an Empirical Standpoint*. Routledge Classics., Hentet fra <http://www.tandfebooks.com/isbn/9781315747446>
- Broom, A. (2006). Ethical Issues in Social Research. *Complementary Therapies in Medicine*, 14(2), 151-156. doi:10.1016/j.ctim.2005.11.002
- Bullough, A., & Renko, M. (2013). Entrepreneurial Resilience During Challenging Times. *Business Horizons*, 56(3), 343-350. doi: 10.1016/j.bushor.2013.01.001
- Cardon, M. S., & Kirk, C. P. (2015). Entrepreneurial Passion as Mediator of the Self-efficacy to Persistence Relationship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(5), 1027-1050. doi:10.1111/etap.12089
- Chen, C. C., Greene, P. G., & Crick, A. (1998). Does Entrepreneurial Self-efficacy Distinguish Entrepreneurs from Managers? *Journal of Business Venturing*, 13(4), 295-316. doi:10.1016/S0883-9026(97)00029-3
- Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining Validity in Qualitative Inquiry. *Theory into practice*, 39(3), 124-130. doi: 10.1207/s15430421tip3903_2

- Dempsey, D., & Jennings, J. (2014). Gender and Entrepreneurial Self-Efficacy: A Learning Perspective. *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, 6(1), 28-49. doi:10.1108/IJGE-02-2013-0013
- Gadamer, H. G. (2010). *Sannhet og metode: Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. (L. Holm-Hansen, Oversetter.). Oslo: Pax.
- Gelatt, H. (1989). Positive Uncertainty - A New Decision-making Framework for Counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 36(2), 252-256. 10.1037/0022-0167.36.2.252
- Guillemin, M., & Gillam, L. (2004). Ethics, Reflexivity and "Ethically Important Moments" in Research. *Qualitative inquiry*, 10(2), 261-280. doi: 10.1177/1077800403262360
- Ivey, A. E., D'Andrea, M. J., & Ivey, M. B. (2012). *Theories of Counseling and Psychotherapy: A Multicultural Perspective* (7. Utg.). California: Sage.
- Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. Utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Kickul, J., Gundry, L. K., Barbosa, S. D., & Whitcanack, L. (2009). Intuition Versus Analysis? Testing Differential Models of Cognitive Style on Entrepreneurial Self-Efficacy and the New Venture Creation Process. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(2), 439-453. doi:10.1111/j.1540-6520.2009.00298.x
- King, L. A., Eells, J. E., & Burton, C. M. (2004). The Good Life, Broadly and Narrowly Considered. I P. A. Linley & S. Joseph (Red.), *Positive Psychology in Practice* (s. 35-52). Hoboken: Wiley.
- Krueger, N., & Dickson, P. R. (1994). How Believing in Ourselves Increases Risk-Taking - Perceived Self-efficacy and Opportunity Recognition. *Decision Sciences*, 25(3), s. 385-400. doi:10.1111/j.1540-5915.1994.tb00810.x
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. Utg.). (T. M. Anderssen & J. Rygge, Oversetter). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Kvalsund, R. (2006). *Oppmerksomhet og påvirkning i hjelperelasjoner: Viktige ferdigheter for coacher, rådgivere, veiledere og terapeuter*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.
- Kvalsund, R., & Meyer, K. (2005). *Gruppeveiledning, læring og ressursutvikling*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Langdridge, D. (2006). *Psykologisk forskningsmetode: En innføring i kvalitative og kvantitative tilnærminger* (P. Røen, Oversetter.). Trondheim: Tapir.
- Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Maddi, S. R. (2004). Hardiness: An Operationalization of Existential Courage. *The Journal of Humanistic Psychology*, 44(3), 279-298. doi: 10.1177/0022167804266101
- Mauthner, N. S., & Doucet, A. (2003). Reflexive Accounts and Accounts of Reflexivity in Qualitative Data Analysis. *Sociology*, 37(3), 413-431. doi:10.1177/00380385030373002
- May, R. (1994). *Mot til å skape*. (K. O. Jensen & T. J. Arneberg, Oversettere). Oslo: Aventura Forlag.
- McElroy, T., Seta, J. J., & Waring, D. A. (2007). Reflections of the Self: How Self-esteem Determines Decision Framing and Increases Risk Taking. *Journal of Behavioral Decision Making*, 20(3), 223-240. doi:10.1002/bdm.551
- Miller, P. H. (2011). *Theories of Developmental Psychology* (5. Utg.). New York: Worth Publishers.
- Mæland, M. (2015, 06.05.). Norge trenger flere gode gründere. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-trenger-flere-gode-grundere/id2410211/>
- NESH. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: Forskningsetiske komiteer.

- Notaker, H. (2015). Finanskrisen i Usa 2008 09. *Store norske leksikon*. Hentet fra [https://snl.no/Finanskrisen i USA 2008-09](https://snl.no/Finanskrisen_i_USA_2008-09)
- Peterson, C., & Seligman, M. E. P. (2004). *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification*. Oxford: Oxford University Press American Psychological Association.
- Rogers, C. R. (1961). *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Boston: Houghton Mifflin.
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet: Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Sartre, J.-P. (1948). *Eksistensialisme er humanisme* (C. Hambro, Oversetter.). Oslo: Cappelen.
- Seale, C. (1999). Quality in Qualitative Research. *Qualitative inquiry*, 5(4), 465-478. doi: 10.1177/107780049900500402
- Smith, J. A. (2015). *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods* (3. Utg.). Los Angeles: Sage.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (4. Utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Tillich, P. (1952). *The Courage to Be*. New Haven: Yale University Press.
- Tjora, A. H. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. Utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Wertz, F. J. (2005). Phenomenological research methods for counseling psychology. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 167-177. doi: 10.1037/0022-0167.52.2.167
- Winther, T. O. (2015). Jean-Paul Sartre. *Store norske leksikon*. Hentet fra [https://snl.no/Jean-Paul Sartre](https://snl.no/Jean-Paul_Sartre)
- Zhao, H., Seibert, S. E., & Hills, G. E. (2005). The Mediating Role of Self-efficacy in the Development of Entrepreneurial Intentions. *Journal of applied psychology*, 90(6), 1265-1272. doi:10.1037/0021-9010.90.6.1265

Østerberg, D. (2005). *Jean-Paul Sartre: Filosofi, kunst, politikk, privatliv*. Oslo: Gyldendal.

7 Vedlegg

Vedlegg A: Søknad til NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Jan Arvid Haugan
Institutt for pedagogikk og livslang læring NTNU

7491 TRONDHEIM

Vår dato: 08.03.2016

Vår ref: 47188 / 3 / ASF

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 04.02.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

47188	<i>Hvordan opplever gründere valgprosesser?</i>
Behandlingsansvarlig	NTNU, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Jan Arvid Haugan
Student	Hanne Pedersen Moen

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 18.05.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Amalie Statland Fantoft

Kontaktperson: Amalie Statland Fantoft tlf: 55 58 36 41

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Vedlegg B: Informasjonsskriv

Forespørsel om deltagelse i forskningsprosjekt

”Hvordan opplever gründere valgprosesser?”

Bakgrunn og formål

Som student ved masterprogrammet i rådgivningsvitenskap skal jeg gjennomføre et selvstendig forskningsprosjekt. Jeg er spesielt interessert i å se på hvordan valgprosesser foregår og ser ut. Formålet med dette prosjektet er å se på hvordan ny-oppstartede gründere opplever å ta valg i prosessen som omhandler entreprenørskap.

Informasjonsinnhenting

Jeg vil intervju ny-oppstartede gründere om deres opplevelse av det å ta valg. Intervjuene er individuelle, altså jeg vil intervju en gründer av gangen. Varigheten på intervjuene vil være omtrent en time og de vil bli tatt opp på lydbånd.

Konfidensialitet

Alle personopplysninger, som navn, mail-adresser, telefonnummer, vil behandles konfidensielt. Også lydopptak fra intervjuet vil behandles konfidensielt. Det vil si at det kun er meg som forsker som har tilgang til disse dataene og det er kun jeg som behandler disse dataene. I den publiserte masteroppgaven vil deltagerne fremstå som anonyme.

Frivillig deltagelse

Det er frivillig å delta i denne studien. Det vil si at du som deltager ubegrunnet og når som helst kan trekke din deltagelse i studien, også etter at intervjuene er gjennomført. Denne retten til å trekke seg gjelder helt frem til masteroppgaven går i trykk i mai i 2016.

Ønsker du å delta?

Hvis du ønsker å bidra med din opplevelse til min masteravhandling så må du signere samtykkeerklæringen nedenfor. Om det er noe du lurer på kan du gjerne ta kontakt med meg, Hanne Pedersen Moen, på e-post hanneped@stud.ntnu.no eller på telefon til 98 03 24 57. Du kan også ta kontakt med min veileder, Jan Arvid Haugan, per e-post jan.haugan@svt.ntnu.no eller på telefon 735 92 869.

Med vennlig hilsen

Hanne Pedersen Moen

Samtykkeerklæring til deltagelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien og er villig til å delta.

(Signert av prosjektdeltager, dato)

Vedlegg C: Intervjuguide

Introduksjonsspørsmål: si noe om hva jeg vil, hva er hensikten. (informere om at jeg er ute etter din subjektive opplevelse, ikke feil/rett)

- Kan du fortelle litt om deg selv? Kan du fortelle litt om hva det er du jobber med? Hvor lenge har du jobbet med dette?
- Kan du beskrive hvordan arbeidshverdagen din ser ut? Hvordan opplever du arbeidshverdagen din?
  - o Hvordan tar du valg i løpet av en arbeidshverdag?
- Hva legger du i det å ta et valg?
  - o Hvordan opplevde du dette?
    - Hvordan følte det? Hva gikk gjennom kroppen din da?
    - Hva tenkte du da? Hva gikk gjennom hodet ditt da?
- Hvordan tar du vanligvis beslutninger?
  - o Kan du fortelle om en gang du tok en stor beslutning?
- Hvordan tar du beslutninger når du jobber med gründervirksomhet?
- Hvilke kriterier legger du til grunn for å ta et valg?
  - o Hva tenker du på når du skal ta en beslutning?

Hovedspørsmål:

- Hvordan opplever du **utfordringer**?
  - o Hvordan tar du valg i utfordrende situasjoner?

- Hvordan opplever du **usikkerhet**?
  - o Hvordan tar du valg når du er usikker på utfallet?

- Kan du si noe om **din rolle** i situasjoner der du må ta et valg?
  - o Hvilken rolle har du i vanskelige situasjoner?

- Kan du si noe **om du liker å involvere deg i det som skjer rundt deg**? Være aktiv å involvere deg med/**oppsøke nye situasjoner, nye mennesker, lære deg nye ting**?
  - o Kan du si noe om hvilken betydning disse har?

Avslutningsspørsmål:

- Er det noe du føler jeg har glemt å spørre deg om?
- (Er det noe du kommer på som du vil snakke mer om eller noe annet du lurer på, så er det bare å ta kontakt med meg.) Takk for at du ville delta i dette forskningsprosjektet.